

Звіт з оверсайту інфраструктури фінансового ринку

2024 рік

Передмова

Національний банк України попри активні війсьні дії на території України продовжує забезпечувати здійснення у встановленому законодавством порядку оверсайт платіжної інфраструктури та суб'єктів, які виконують функції центрального депозитарію, центрального контрагента, торгового репозиторію та системи розрахунків у цінних паперах з метою забезпечення їх безперервності, надійності та ефективності функціонування.

Національним банком України впродовж 2024 року проведено:

- оцінювання відповідності операторів важливих платіжних систем та інших важливих об'єктів оверсайта (учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг) підвищеним вимогам безперервності діяльності Положення про порядок здійснення оверсайту платіжної інфраструктури в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 24 серпня 2022 року № 187 (зі змінами);
- виїзний та безвиїзний моніторинг діяльності об'єктів оверсайта платіжної інфраструктури;
- аналіз стану виконання рекомендацій за результатами оцінювання системно важливої платіжної системи Національного банку України СЕП на відповідність міжнародним стандартам оверсайта;
- моніторинг діяльності суб'єктів інфраструктури ринків капіталу;
- комплексне оцінювання центрального контрагента на відповідність міжнародним стандартам оверсайта;
- аналіз стану виконання рекомендацій за результатами комплексного оцінювання депозитарію Національного банку України на відповідність міжнародним стандартам оверсайта.

Детальна інформація щодо виконання Національним банком України функції оверсайта представлена в цьому звіті.

Звіт підготовлено Департаментом платіжних систем та інноваційного розвитку Національного банку України.

Зміст

Скорочення та аббревіатури	5
1. Загальні положення	6
1.1. Об'єкти оверсайта платіжної інфраструктури в Україні	6
2. Моніторинг платіжної інфраструктури	7
2.1. Проведення безвиїзного моніторингу	7
2.2. Важливі об'єкти платіжної інфраструктури в Україні та вимоги до них	7
2.3. Показники діяльності платіжної інфраструктури в Україні	9
2.3.1. Система електронних платежів Національного банку України	10
2.3.2. Емісія платіжних карток та їх види	15
2.3.3. Платіжні пристрої	17
2.3.4. Операції з використанням платіжних карток	17
2.3.5. Національна платіжна система "Український платіжний простір"	22
2.3.6. Платіжні системи "переказу коштів"	23
2.3.7. Використання кредитового трансферу та прямого дебету	25
2.4. Виїзний моніторинг та заходи впливу	29
3. Оцінювання суб'єктів інфраструктури фінансового ринку	30
3.1. Оцінювання платіжних систем	31
3.2. Оцінювання суб'єктів інфраструктури ринків капіталу	32
4. Розвиток законодавства в сфері оверсайта в Україні	34
4.1. Оверсайт платіжної інфраструктури	34
4.2. Оверсайт інфраструктури ринків капіталу	35

Скорочення та аббревіатури

ВПС – внутрішньодержавна платіжна система;

ЕПЗ – електронний платіжний засіб;

Закон про Національний банк – Закон України “Про Національний банк України”;

Закон про платіжні послуги – Закон України “Про платіжні послуги”;

Закон про ринки капіталу та організовані товарні ринки - Закон України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”;

Інструкція № 38 – Інструкція з оцінювання на відповідність міжнародним стандартам оверсайту суб’єктів, які виконують функції центрального депозитарію цінних паперів, центрального контрагента, торгового репозиторію та системи розрахунків у цінних паперах в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 05 квітня 2024 року № 38;

МПС – міжнародна платіжна система;

НБУ, Національний банк – Національний банк України;

НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;

Постанова про роботу банківської системи України у воєнний час №18 – постанова “Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану”, затверджена Правлінням Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18 (зі змінами);

Принципи, PFMI - Принципи для інфраструктур фінансового ринку, розроблені Комітетом з платіжних систем та ринкової інфраструктури Банку міжнародних розрахунків та Технічним комітетом Міжнародної організації комісій з цінних паперів (Principles for Financial Market Infrastructures);

ТОПП – технологічний оператор платіжних послуг;

Положення № 157 – Положення про порядок здійснення оверсайту суб’єктів, які виконують функції центрального депозитарію цінних паперів, центрального контрагента, торгового репозиторію та системи розрахунків у цінних паперах в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 08 грудня 2023 року № 157;

Положення про оверсайт № 187 – Положення про порядок здійснення оверсайту платіжної інфраструктури в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 24 серпня 2022 року № 187(зі змінами);

Правила організації статистичної звітності № 140 – Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України в умовах особливого періоду, затверджені постановою Правління Національного банку України від 18 грудня 2018 року № 140 (зі змінами);

СЕП – Система електронних платежів Національного банку України.

1. Загальні положення

Національний банк здійснює оверсайт платіжної інфраструктури та суб'єктів, які виконують функції центрального депозитарію, центрального контрагента, торгового репозиторію та системи розрахунків у цінних паперах (далі – інфраструктури фінансового ринку) у встановленому ним порядку відповідно до статті 7 Закону про Національний банк.

Національний банк, керуючись міжнародними стандартами оверсайта (Принципи для інфраструктур фінансового ринку (PFMI), розробленими Комітетом з платіжних систем та ринкової інфраструктури Банку міжнародних розрахунків та Технічним комітетом Міжнародної організації комісій з цінних паперів), використовує перш за все ризик-орієнтований підхід, спрямований на забезпечення надійного та ефективного функціонування платіжної інфраструктури та інфраструктури фінансового ринку в цілому.

1.1. Об'єкти оверсайта платіжної інфраструктури в Україні

Національний банк здійснює оверсайт платіжної інфраструктури в Україні відповідно до Закону про платіжні послуги та в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Національного банку.

8 жовтня 2024 року був прийнятий Закон України від № 3994-IX “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення функцій Національного банку України з державного регулювання ринків фінансових послуг” (далі – Закон № 3994-IX), що набрав чинності з 08 листопада 2024 року.

Законом № 3994-IX були внесені зміни до Закону про платіжні послуги щодо удосконалення оверсайта платіжної інфраструктури, зокрема уточнено положення щодо розмежування нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг та оверсайта шляхом виключення з об'єктів оверсайта надавачів платіжних послуг, у тому числі емітентів електронних грошей. Зазначені зміни сприяють уникненню додаткового навантаження на учасників платіжного ринку, які одночасно є об'єктами нагляду й об'єктами оверсайта.

Відповідно до оновленого законодавства об'єктами оверсайта платіжної інфраструктури в Україні є:

- суб'єкти платіжних систем – оператори та учасники платіжних систем, розрахункові банки;
- технологічні оператори платіжних послуг, які надають послуги і суб'єктам платіжних систем та/або окремим надавачам платіжних послуг.

1.2 Об'єкти оверсайта інфраструктури ринків капіталу в Україні

Згідно з Законом про ринки капіталу та організовані товарні ринки об'єктами оверсайта інфраструктури ринків капіталу в Україні є суб'єкти, які виконують функції:

- центрального депозитарію цінних паперів;
- системи розрахунків у цінних паперах;
- центрального контрагента;
- торгового репозиторію.

Станом на 01 січня 2025 року в Україні функціонують:

- два суб'єкта, які поєднують виконання функцій центрального депозитарію цінних паперів та системи розрахунків у цінних паперах:
 - ПАТ “Національний депозитарій України”;
 - депозитарій Національного банку;
- один суб'єкт, який виконує функцію центрального контрагента:
 - ПАТ “Розрахунковий центр” (далі – Розрахунковий центр).

Торгові репозиторії в Україні станом на кінець 2024 року не створені.

2. Моніторинг платіжної інфраструктури

2.1. Проведення безвиїзного моніторингу

Безвиїзний моніторинг проводиться в дистанційній формі шляхом збору, систематизації та аналізу інформації щодо діяльності об'єктів оверсайта. У межах безвиїзного моніторингу аналізуються статистичні дані щодо діяльності платіжних систем, їх учасників, технологічних операторів платіжних послуг (далі – об'єкти платіжної інфраструктури), зокрема, з метою визначення їх важливості, а також статистичні дані щодо операцій з платіжними інструментами.

Відповідно до статті 34 Закону про платіжні послуги (уведеного в дію 01 серпня 2022 року) визначено такі види платіжних інструментів:

- електронні платіжні засоби;
- кредитовий трансфер;
- прямий дебет.

Детальна інформація про діяльність об'єктів оверсайта, а також використання платіжних інструментів наведена в розділі 2.3 Звіту.

2.2. Важливі об'єкти платіжної інфраструктури в Україні та вимоги до них

Критеріями для визначення важливості об'єктів платіжної інфраструктури Національним банком, встановленими в Положенні про оверсайт № 187, є обсяги операцій та види послуг, які вони надають.

Розподіл об'єктів платіжної інфраструктури за категоріями важливості в межах реалізації функції оверсайта, відповідає міжнародним практикам здійснення оверсайта центральними банками ЄС та проводиться Національним банком з метою наближення діяльності об'єктів оверсайта платіжної інфраструктури у відповідність до міжнародних стандартів оверсайта.

До важливих об'єктів оверсайта установлені підвищені вимоги щодо безперервності діяльності, управління та організації діяльності, системи управління ризиками тощо.

Категорії важливості об'єктів оверсайта	Критерії ¹
Системно важлива платіжна система	> 10% міжбанківських платіжних операцій у країні; здійснення операцій за правочинами з державними цінними паперами на відкритому ринку; забезпечення врегулювання зобов'язань учасників, що виникають в інших платіжних системах
Важлива платіжна система	> 10% платіжних операцій; > 10% платіжних операцій з використанням ЕПЗ, емітованих у цій платіжній системі; єдина за видом послуг
Важливий технологічний оператор платіжних послуг	> 10% операцій, оброблених технологічними операторами в платіжних системах; > 10% операцій, оброблених технологічним оператором у системно важливих або важливих платіжних системах

Табл. 1 Категорії та критерії важливості об'єктів оверсайта в Україні

Результати моніторингу діяльності платіжних систем у 2024 році свідчать про таке.

Єдиною **системно важливою платіжною системою** в Україні залишається СЕП.

Системна важливість СЕП зумовлена тим, що вона забезпечує:

- здійснення 99% міжбанківських платежів у національній валюті у державі;
- здійснення операцій за правочинами з державними цінними паперами на відкритому ринку;

¹ Детально критерії важливості платіжних систем визначені в Положенні про оверсайт № 187.

- урегулювання зобов'язань учасників, які виникають в інших платіжних системах.

До категорії важливих платіжних систем віднесено п'ять платіжних систем, а саме:

- "Mastercard", Mastercard International Incorporated, США;
- "Visa", Visa International Service Association, США;
- "PrivatMoney", АТ КБ "ПриватБанк", Україна;
- "NovaPay", ТОВ "НоваПей", Україна;
- "Фінансовий світ", ТОВ "Українська платіжна система", Україна.

№ з/п	Найменування платіжної системи	Найменування оператора	Частка обсягів платіжних операцій			
			“карткові” платіжні системи		платіжні системи “переказу коштів”	
			від загальної кількості 13 524 млн шт.	від загальної суми 216,40 млрд дол.США	від загальної кількості 1 095 млн шт.	від заг. суми 35,79 млрд дол.США
1	“Mastercard”	Mastercard International Incorporated	53,41% 7 223 млн шт.	55,55% 120,22 млрд дол. США	x	x
2	“VISA”	Visa International Service Association	46,51% 6 291 млн шт.	44,12% 95,47 млрд дол. США	x	x
3	“PrivatMoney”	АТ КБ “ПриватБанк”	x	x	36,80% 403 млн шт.	53,75% 19,24 млрд дол. США
4	“NovaPay”	ТОВ “НоваПей”	x	x	37,55% 411 млн шт.	19,91% 7,12 млрд дол. США
5	“Фінансовий світ”	ТОВ “Українська платіжна система”	x	x	15,05% 165 млн шт.	11,11% 3,98 млрд дол. США

Табл. 2. Важливі платіжні системи за підсумками діяльності у 2024 році

Також за результатами 2024 року визначені три важливі технологічні оператори платіжних послуг: ТОВ “ЕЙСІ ДІСІ ПРОЦЕСІНГ”, ПрАТ “Український процесінговий центр” та ТОВ “ТАС ЛІНК”.

№ з/п	Найменування технологічного оператора платіжних послуг	Частка обсягів операцій, оброблених технологічним оператором платіжних послуг:	
		у платіжних системах	
		від загальної кількості 5,91 млрд шт.	від загальної суми 130,98 млрд дол. США
1	ТОВ “ЕЙСІ ДІСІ ПРОЦЕСІНГ”	40,65 % 2,40 млрд шт.	37,23 % 48,78 млрд дол. США
2	ПрАТ “Український процесінговий центр”	33,3 % 1,97 млрд шт.	36,24 % 47,47 млрд дол. США

3	ТОВ "ТАС ЛІНК"	11,07% 0,65 млрд шт.	11,75% 15,39 млрд дол. США
---	----------------	-------------------------	-------------------------------

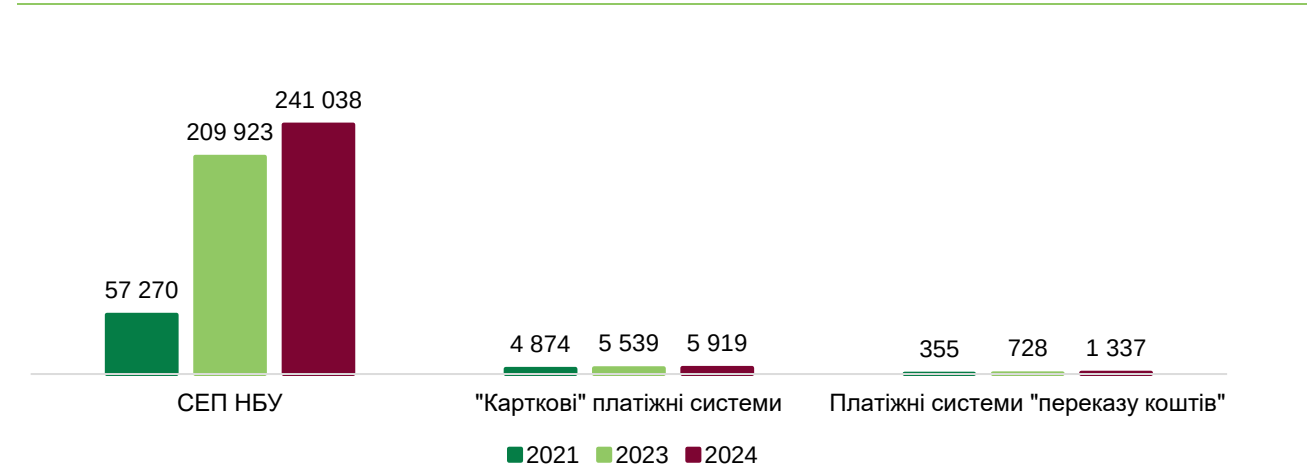
Табл. 3. Важливі технологічні оператори платіжних послуг в Україні у 2024 році

2.3. Показники діяльності платіжної інфраструктури в Україні

У 2024 році в межах України фактично здійснювали діяльність такі платіжні системи:

- система міжбанківських розрахунків (СЕП);
- сім "карткових" платіжних систем;
- 24 платіжні системи "переказу коштів".

Найбільшу суму платежів і переказів у межах України протягом 2024 року здійснено в СЕП – 241,0 трлн грн, або 97,1% усіх платежів і переказів у межах України. Водночас найбільшу кількість платежів та переказів здійснено в "карткових" платіжних системах (8,0 млрд шт., або 83,6%).

Графік 1. Сума платежів і переказів у межах України², млрд грн

Графік 2. Кількість платежів і переказів у межах України³, млн шт.

² Для порівняння не взято 2022 рік у зв'язку з відсутністю даних за повний рік (подання статистичної звітності щодо діяльності "карткових" платіжних систем та платіжних систем "переказу коштів" за лютий – квітень 2022 року відповідно до Правил організації статистичної звітності № 140).

³ Кількість та сума безготівкових операцій, що здійснюються через СЕП, не враховують операції у власній мережі банків; кількість та сума операцій, здійснених через "карткові" платіжні системи, враховують видаткові безготівкові та готівкові операції (як міжбанківські, так і операції On-Us) та не враховують операції, здійснені з використанням платіжних карток, емітованих банками-нерезидентами. Деякі операції, пов'язані з переказом коштів у "карткових" платіжних системах (наприклад, загальні обсяги щоденного клірингу) та в платіжних системах "переказу коштів" (наприклад, частина виплат переказів отримувачам – юридичним особам), також обліковуються як платежі в СЕП, що може призводити до дублювання окремих даних.

2.3.1. Система електронних платежів Національного банку України

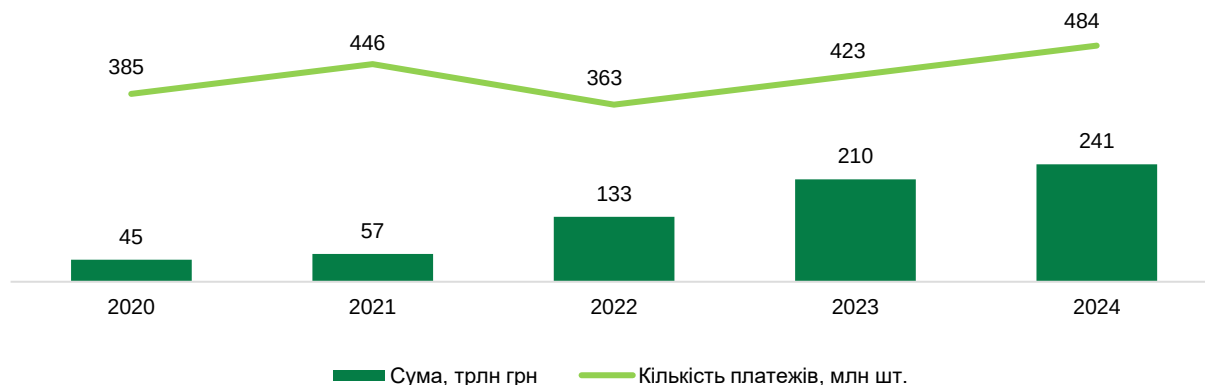
СЕП – системно важлива платіжна система в Україні, створена Національним банком для забезпечення виконання міжбанківських платіжних операцій між учасниками СЕП у національній валюті в межах України через рахунки, відкриті в Національному банку. Учасниками СЕП станом на 01 січня 2025 року є юридичні особи: 62 банки України, Державна казначейська служба України та Національний банк.

01 грудня 2024 року запрацювала нова версія СЕП – СЕП 4.1 з функціональністю миттєвих кредитових переказів. Миттєвий кредитовий переказ СЕП є платіжною операцією, завдяки якій через СЕП відбувається миттєве зарахування коштів на рахунок отримувача. Таку платіжну операцію може ініціювати як фізична, так і юридична особа. Граничний час виконання миттєвого кредитового переказу СЕП вимірюється в секундах (не більше 10 секунд), а максимальна сума однієї платіжної операції встановлена на рівні 100 тис. грн, що є оптимальним рішенням для більшості платежів для забезпечення повсякденних потреб громадян. Наразі оновлена СЕП продовжує ефективно працювати 24 години на добу 7 днів на тиждень.

Протягом 2024 року СЕП продовжувала забезпечувати 99% міжбанківських платежів у національній валюті у державі, задовольняючи потреби банківської системи в розрахунках у національній валюті.

Результати моніторингу СЕП у 2024 році

У 2024 році СЕП оброблено 483,9 млн початкових платежів на суму 241,0 трлн грн. У 2024 році порівняно з 2023 роком кількість платежів, оброблених у СЕП, зросла на 14,5%, а їх сума – на 14,8%. Такий приріст кількості платежів насамперед пояснюється збільшенням кількості платежів між поточними рахунками суб'єктів господарювання (2600) на 16,5 млн шт., або 14,5%. Також на 21,8 млн шт., або 61,4%, збільшилася кількість платежів, здійснених із поточних рахунків фізичних осіб (2620) на поточні рахунки суб'єктів господарювання (2600). Зростання суми платежів переважно пов'язане з операціями Національного банку, а також із збільшенням суми платежів, здійснених між поточними рахунками суб'єктів господарювання (2600). Загалом у СЕП у 2024 році щодобово в середньому оброблялося 1,3 млн платежів на суму 658,6 млрд грн.

Графік 3. Загальний обсяг платежів, оброблених у СЕП у 2020–2024 роках

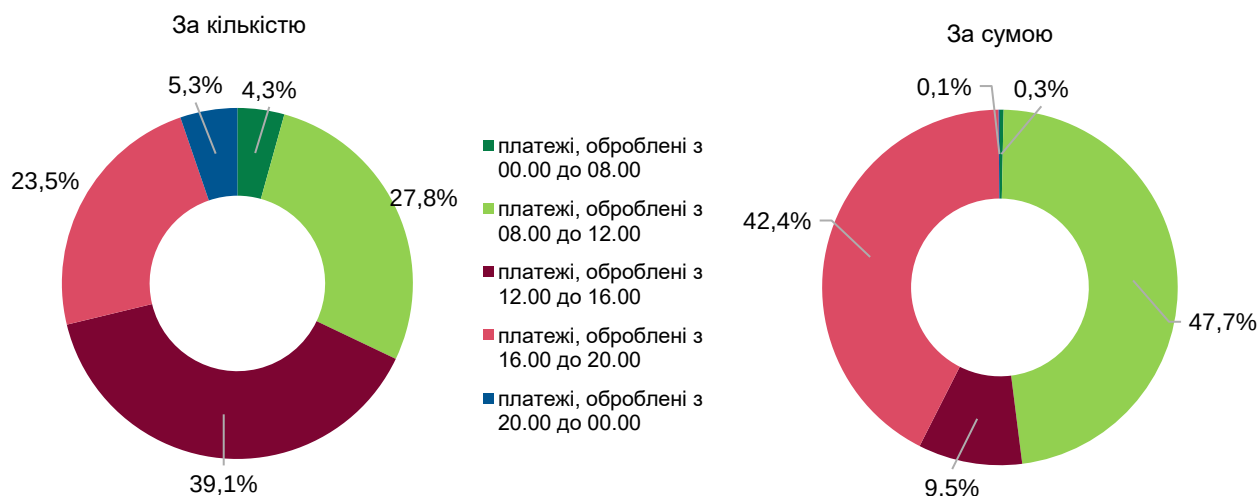
За прикладом провідних центральних банків світу Національний банк здійснює моніторинг СЕП за кількісними та якісними показниками, зокрема, щодо ефективності та результативності платіжної системи, індикаторів ризиків тощо.

Показник ролі платіжної системи в економіці у співвідношенні до ВВП⁴ країни свідчить про важливість ролі платіжної системи в економіці країни. Так, сума платежів, що були оброблені в СЕП за 2024 рік, більше ніж у 31,5 раза перевищує ВВП України (у 2023 році цей показник становив 32,1 раза). Співвідношення денного обсягу операцій у СЕП до ВВП становило 8,6 % (у 2023 році – 9,7%). Кількість днів, за які в СЕП були оброблені платежі на суму, еквівалентну ВВП, становила 11 днів (у 2023 році – 11 днів).

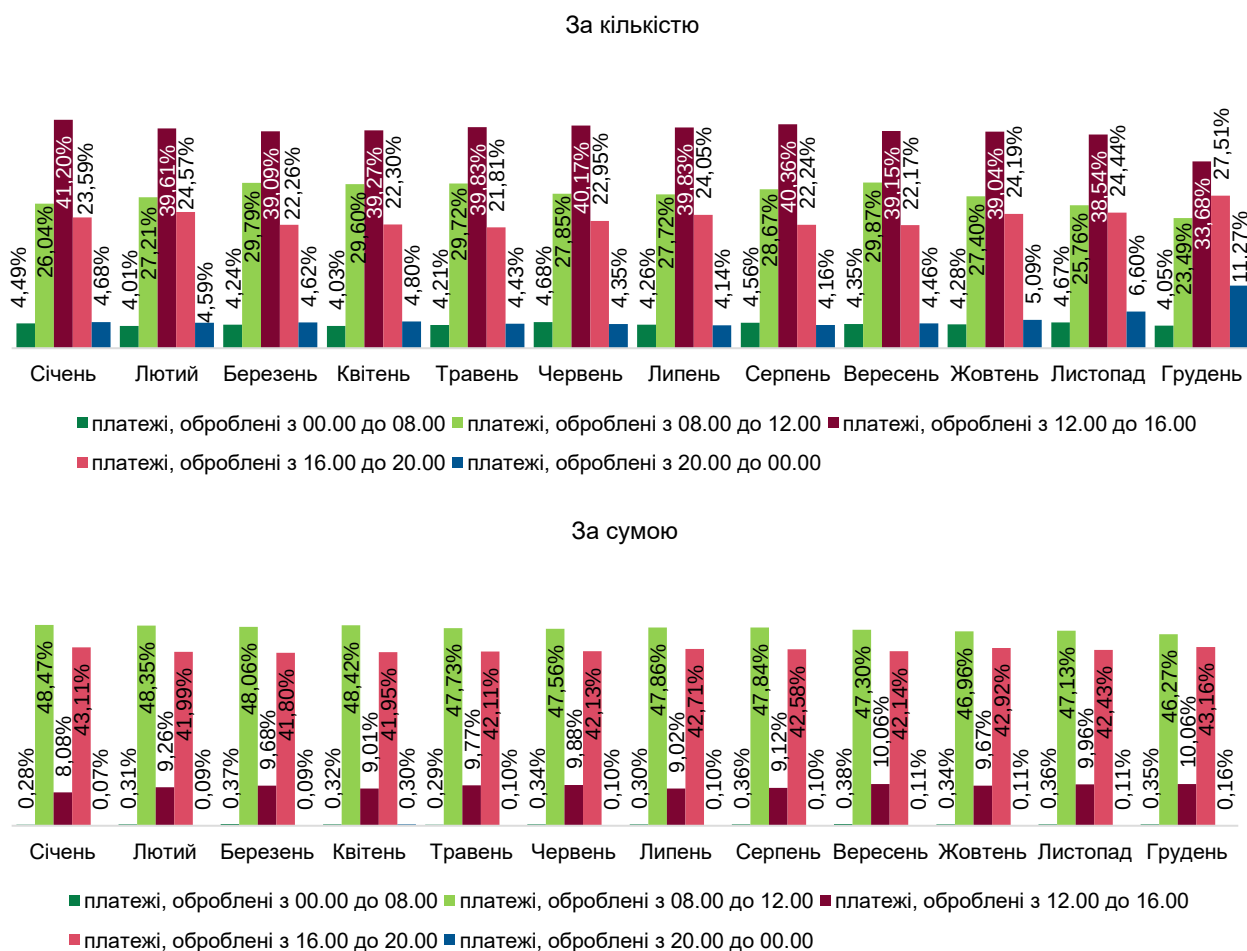
Для цілей цього Звіту вживається скорочення “платежі” і “перекази” у значенні “платіжна операція з переказу коштів”. Відповідно до Закону про платіжні послуги платіжна операція – це будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього.

⁴ Тут і далі ВВП – номінальний валовий внутрішній продукт України у 2024 році.

Найбільша **завантаженість СЕП** за кількістю платежів у 2024 році спостерігалася з 12.00 до 16.00. Так, у цей часовий інтервал оброблялося 39,1% кількості всіх платежів у СЕП. Водночас найбільше платежів за сумою оброблялося в часові інтервали з 08.00 до 12.00 (47,7% від суми) та з 16.00 до 20.00 (42,4% від суми).

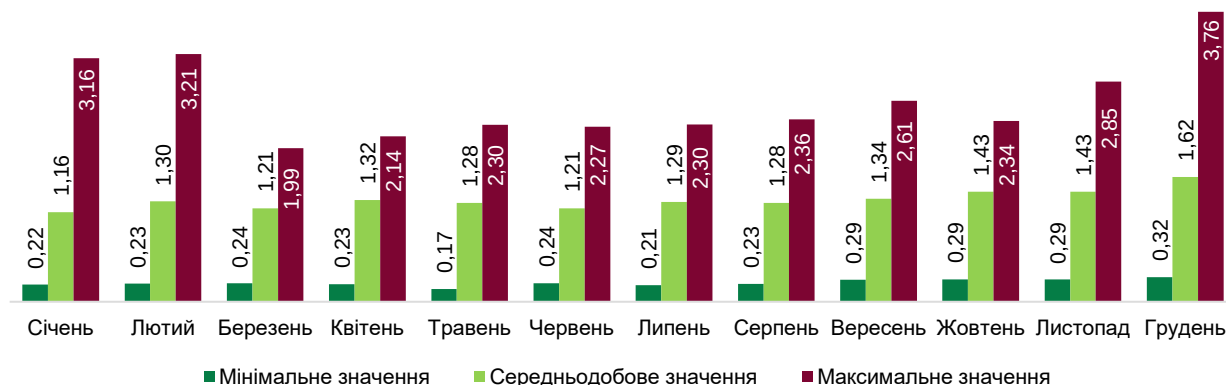

Графік 4. Завантаженість СЕП у визначені часові інтервали у 2024 році, %

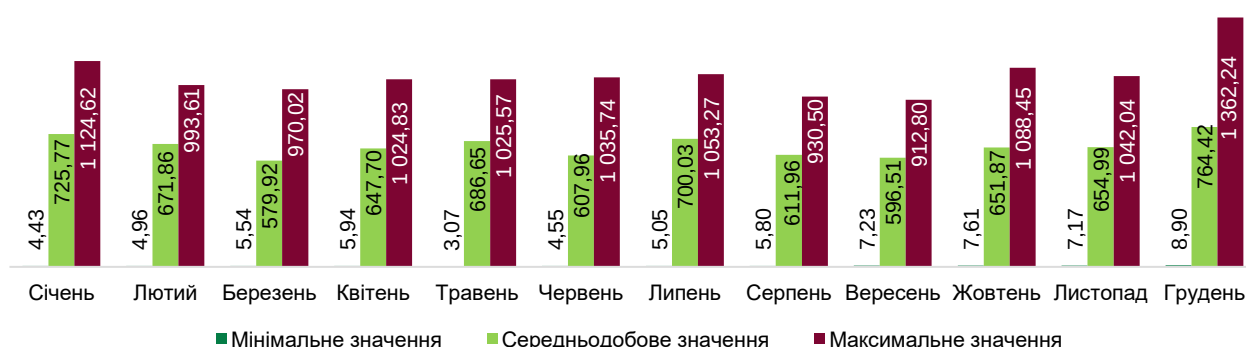

Графік 5. Динаміка зміни завантаженості СЕП у визначені часові інтервали у 2024 році, %

Аналіз “пікових” годин відображає ступінь рівномірності розподілу розрахунків протягом дня та виявляє певні години, на які має бути зосереджена увага, для уникнення операційного ризику. Найбільша кількість платежів, яка оброблена в СЕП за один день, становить 3,76 млн шт. (24 грудня 2024 року – “піковий” день за кількістю платежів), найбільша сума – 1 362,24 млрд грн (27 грудня 2024 року – “піковий” день за сумою платежів). 5 травня 2024 року оброблена найменша кількість платежів за один день – 0,17 млн платежів та найменша сума – 3,07 млрд грн.

Графік 6. Кількість оброблених платежів у СЕП у “пікові” дні, млн шт.

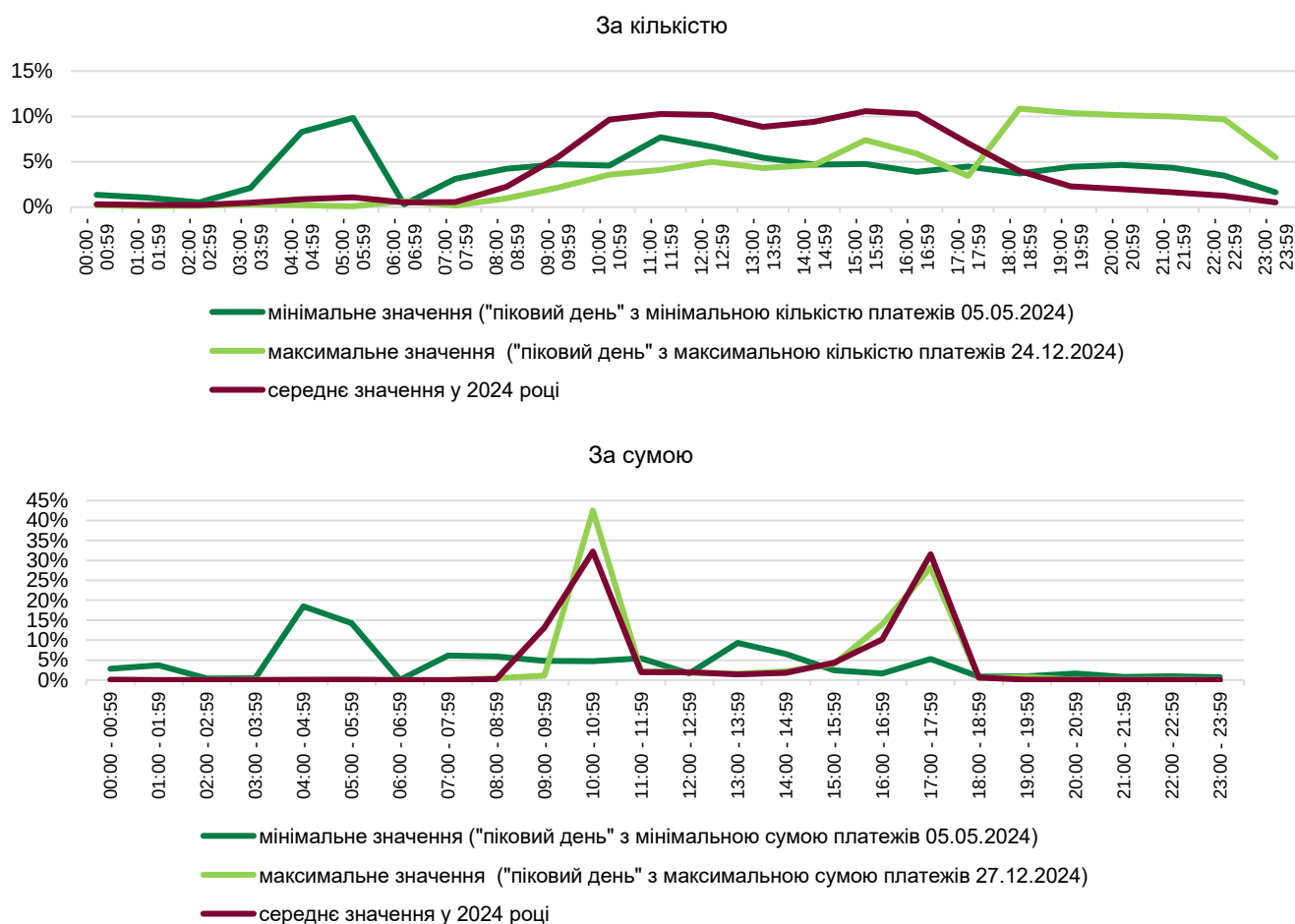
Графік 7. Сума оброблених платежів у СЕП у “пікові” дні, млрд грн

Упродовж “пікового” дня з мінімальною кількістю платежів (неділя 05.05.2024) найбільша частка платежів була оброблена в часовий інтервал 04.00–05.59 (18,1%).

Найбільша частка платежів у “піковий” день з максимальною кількістю платежів (вівторок 24.12.2024) була оброблена протягом часового інтервалу (з 18.00 до 22.59), коли платежі надходили майже рівномірно (протягом цього часу щогодинно в середньому оброблялося 10,2% від кількості платежів).

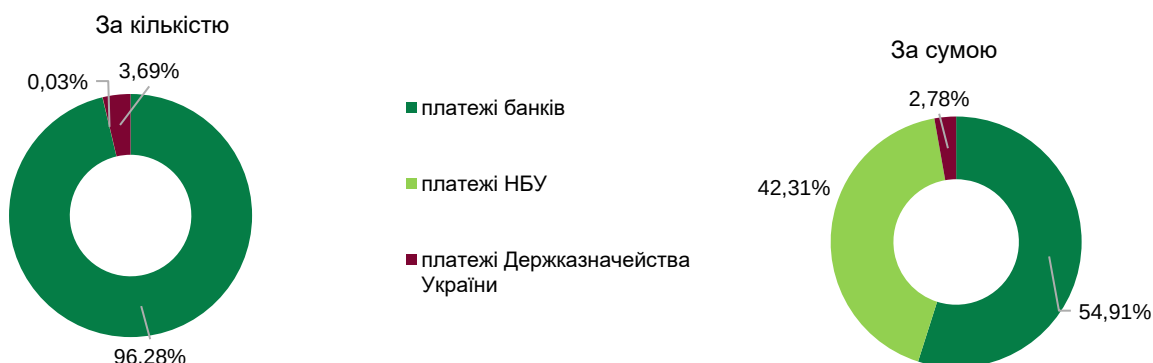
Впродовж “пікового” дня з мінімальною сумою платежів (неділя 05.05.2024) найбільша частка платежів була оброблена в часовий інтервал 04.00–05.59 (32,7%).

Найбільші суми платежів у “піковий” день з максимальною сумою платежів (п'ятниця 27.12.2024) надходили в часові інтервали 10.00–10.59 (42,5%) та 16.00–17.59 (42,2%).

Графік 8. Погодинний аналіз "пікових днів", %

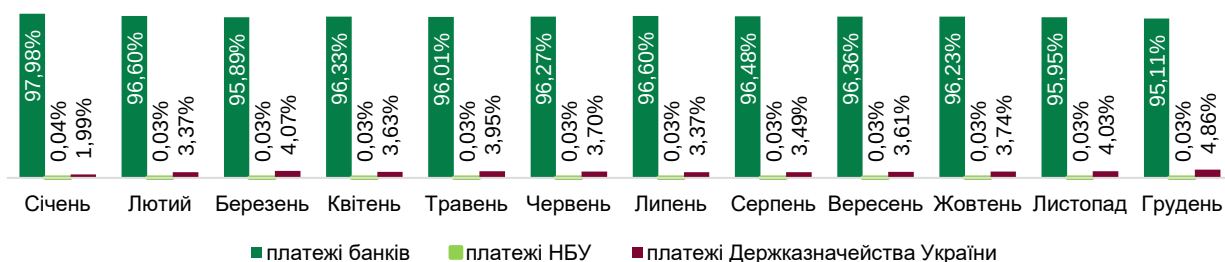
Аналіз розподілу за типом платежів, здійснених у СЕП, свідчить, що найбільша частка платежів, які оброблені в СЕП протягом 2024 року, – це платежі банків (96,28% від кількості та 54,91% від суми), друге місце за кількістю (3,69%) – платежі Державної казначейської служби України, за сумою (42,31%) – платежі Національного банку.

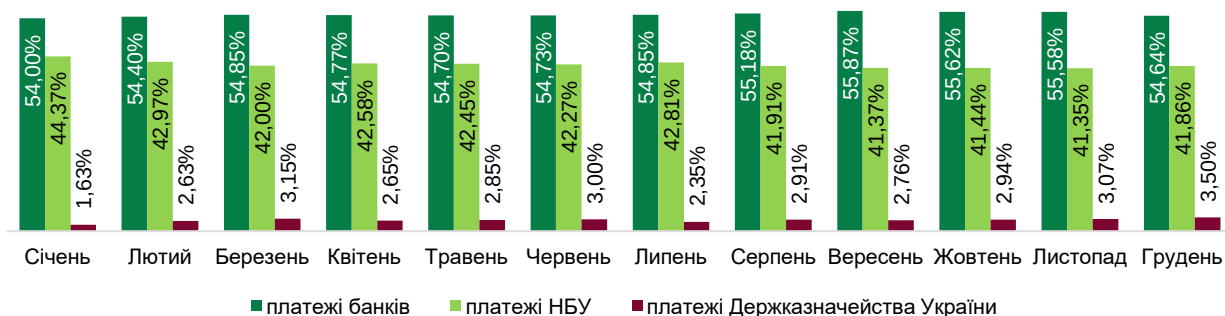
Графік 9. Частка за типом платежів, оброблених у СЕП, у 2024 році, %

Суттєвих змін у структурі платежів за кількістю та сумою операцій протягом 2024 року не відбувалося. Зростання кількості та суми платежів в СЕП за 2024 рік не вплинуло на структуру операцій за типами.

За кількістю

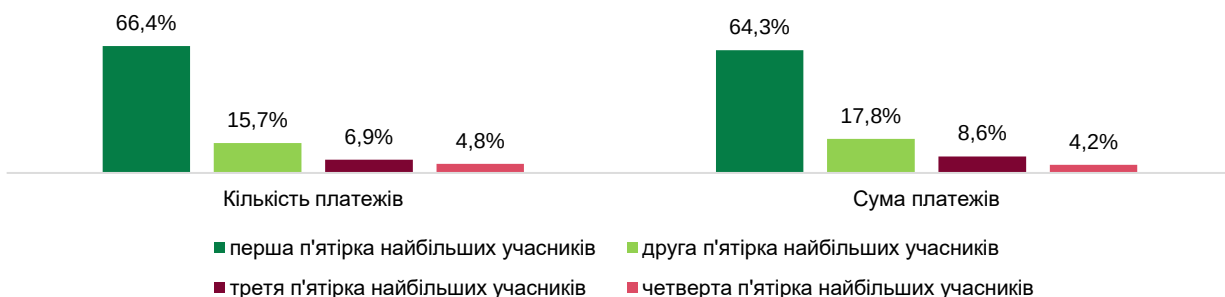
За сумою

Графік 10. Динаміка зміни обсягу типів платежів, оброблених у СЕП, у 2024 році, %

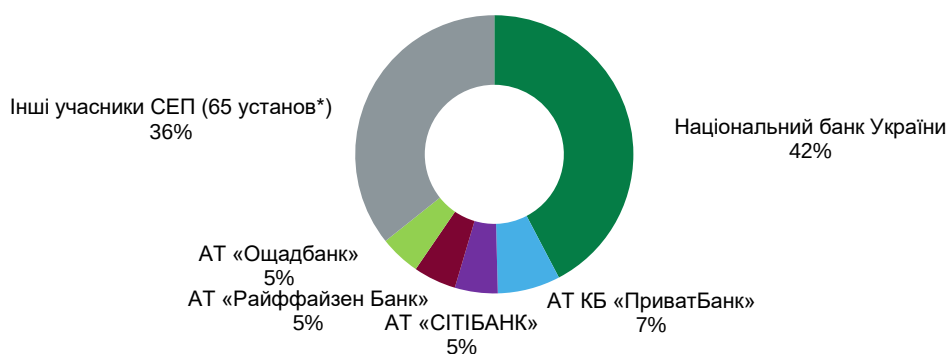
Показник рівня концентрації в системно важливих платіжних системах у міжнародній практиці вважається одним із ключових у контексті забезпечення надійності функціонування платіжної інфраструктури. Виникнення системного ризику в платіжній системі, яка має системне значення для країни, спроможне спричинити фінансову нестабільність.

Питома вага платежів, здійснених 20 найбільшими учасниками СЕП (із 64 учасників станом на 01 січня 2025 року), становила за кількістю 93,0% та за сумою 93,8% усіх платежів у СЕП. П'ять найбільших учасників СЕП у 2024 році здійснили 66,4% усіх платежів у СЕП та 64,3% – їх суми.

Графік 11. Розподіл операцій між п'ятірками найбільших учасників СЕП у 2024 році, %

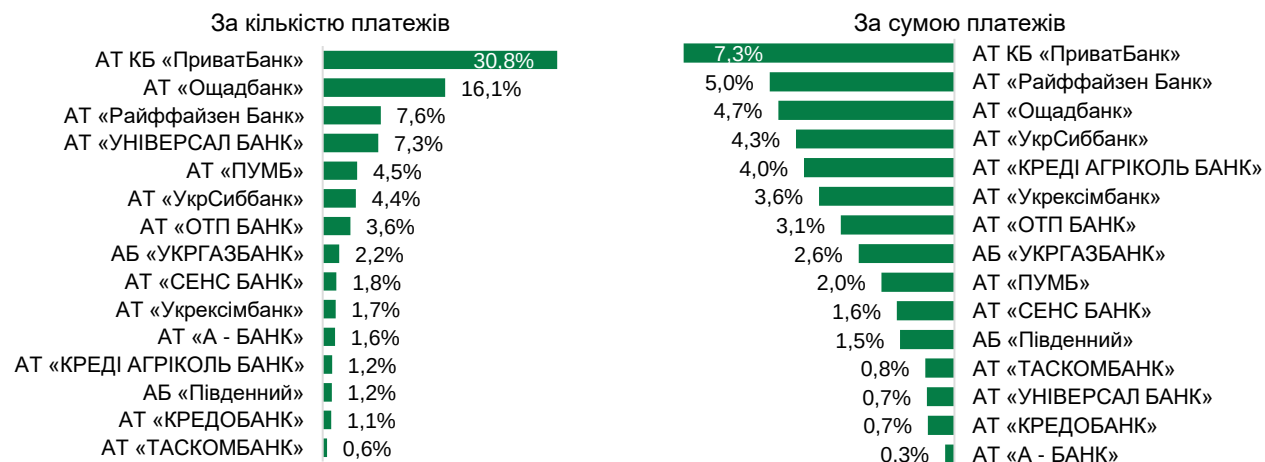
До п'ятірки найбільших учасників СЕП (за сумою платежів) у 2024 році увійшли: Національний банк (42,3% від суми платежів); АТ КБ "ПриватБанк" (7,3% від суми платежів); АТ "СІТІБАНК" (5,0% від суми платежів); АТ "Райффайзен Банк" (5,0% від суми платежів); АТ "Ощадбанк" (4,7% від суми платежів).

* Зазначено кількість учасників СЕП, які здійснювали діяльність в системі протягом 2024 року.

Графік 12. Структура платежів у розрізі учасників СЕП за 2024 рік (за сумою), %

Загальна частка операцій, здійснених системно важливими банками⁵ в СЕП у 2024 році, становила 85,8% від кількості та 42,1% від суми платежів.

Графік 13. Розподіл операцій між учасниками СЕП, які є системно важливими банками, у 2024 році, %

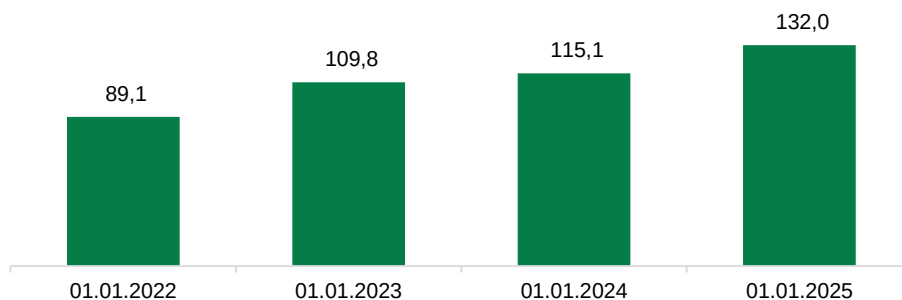
2.3.2. Емісія платіжних карток та їх види

На території України протягом 2024 року здійснювали діяльність сім «карткових» платіжних систем, серед яких платіжні системи, створені нерезидентами (Mastercard, VISA тощо), та державна платіжна система, створена Національним банком (Національна платіжна система «Український платіжний простір»).

Кількість прямих учасників платіжних систем, які діяли на території України, становила 59 фінансові установи (57 банків, оператор поштового зв'язку АТ «Укрпошта» та небанківська фінансова установа ТОВ «НоваПей»). Також протягом 2024 року послуги «карткових» платіжних систем надавали 28 непрямих учасників – 26 небанківські фінансові установи та 2 банки (через 18 прямих учасників).

На сьогодні платіжні картки залишаються ключовим інструментом віддаленого доступу до поточних / платіжних рахунків і головним рушієм розвитку платіжного ринку. Кількість платіжних карток, емітованих українськими емітентами, станом на 01 січня 2025 року становила 132,0 млн шт., що на 14,7% більше порівняно з 01 січня 2024 року. Збільшення сталося зокрема за рахунок емісії платіжних карток у межах державних програм соціальної підтримки громадян, таких як: «Національний кешбек», «Зимова єПідтримка», «єКнига» та інші.

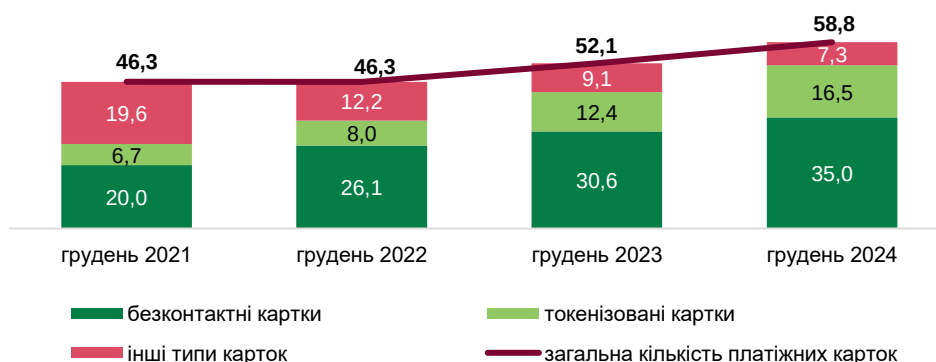
⁵ Перелік банків затверджено рішенням Правління Національного банку України від 09 березня 2024 року № 120-рш "Про визначення системно важливих банків".

Графік 14. Кількість платіжних карток, емітованих українськими емітентами, млн шт.

У 2024 році продовжуємо спостерігати тенденцію щодо збільшення кількості активних платіжних карток. У грудні 2024 року порівняно з груднем 2023 року кількість платіжних карток, що використовували для здійснення видаткових операцій, зросла на 12,9% та становила 58,8 млн шт. (44,5% від кількості всіх платіжних карток, емітованих українськими емітентами).

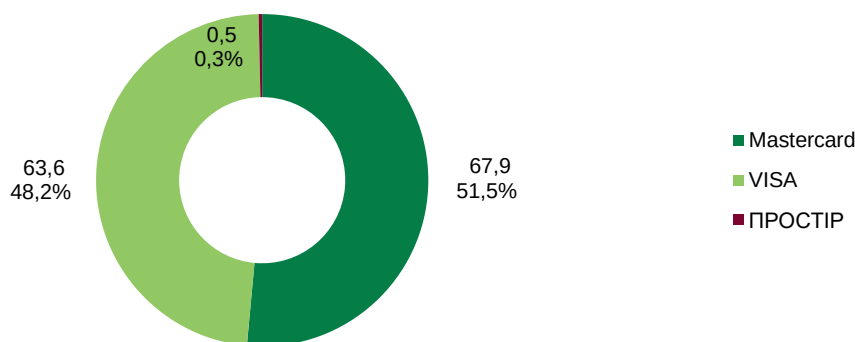
Також зростає кількість безконтактних платіжних карток, які використовувалися для здійснення видаткових операцій. Їх кількість збільшилася з 30,6 млн у грудні 2023 року до 35,0 млн карток у грудні 2024 року (на 14,4%). Кількість токенизованих платіжних карток⁶, із якими здійснювалися видаткові операції, порівняно з груднем 2023 року зросла на 33,1% – до 16,5 млн шт.

Графік 15. Кількість платіжних карток, із використанням яких протягом відповідного місяця здійснені видаткові операції, млн шт.

Платіжні системи Mastercard та Visa преважують на картовому ринку за загальною кількістю емітованих платіжних карток. Найбільша кількість платіжних карток (67,9 млн шт. або 51,5%) емітована в міжнародній платіжній системі Mastercard. Друге місце за кількістю емітованих платіжних карток посідає міжнародна платіжна система Visa (63,6 млн шт., або 48,2%). Частка платіжних карток, емітованих в інших платіжних системах, становить 0,3%.

⁶ Токенізовані платіжні картки – платіжні картки, створені в результаті заміни реквізитів фізичних платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори, які використовуються для здійснення операцій із застосуванням гаджетів із функцією NFC (зокрема через платіжні сервіси Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay тощо).

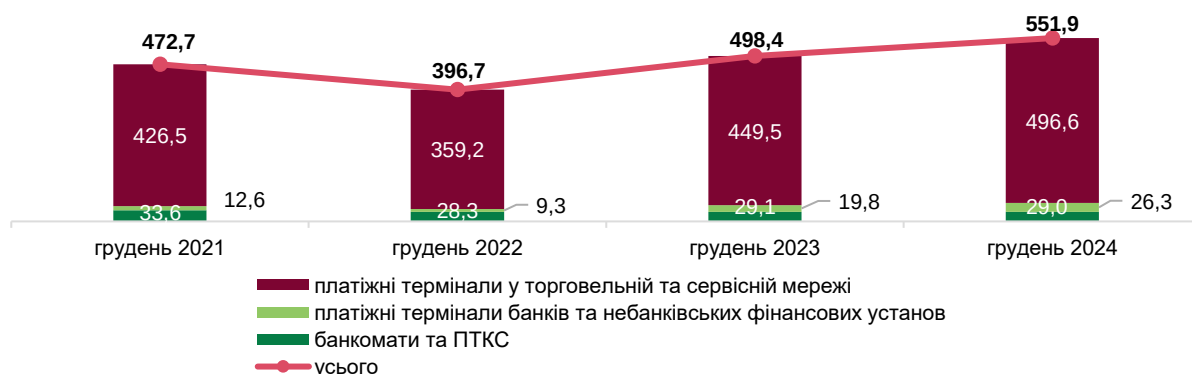
Графік 16. Розподіл емітованих платіжних карток за “картковими” платіжними системами, млн шт.

Слід зазначити про досить високий рівень концентрації окремих банків у структурі ринку платіжних карток в Україні. Так, лідерами за кількістю емітованих платіжних карток є АТ КБ “ПриватБанк” (42,9% усіх емітованих карток), АТ “УНІВЕРСАЛ БАНК” (17,6%) та АТ “Ощадбанк” (13,4%). У 2024 році частка трьох лідерів становила 74% від загальної кількості емітованих платіжних карток.

2.3.3. Платіжні пристрої

У грудні 2024 року кількість платіжних пристроїв, у яких здійснювалися операції з платіжними картками, становила 551,9 тис. шт., що на 10,7% більше порівняно з груднем 2023 року. Так, кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережі порівняно з груднем 2023 року збільшилася на 10,5% до 496,6 тис. шт. [із них 484,0 тис. шт. (97,5%) – безконтактні платіжні термінали]. Це пояснюється стриманим економічним зростанням як у виробничих сферах, так і у сферах послуг у 2024 році⁷. Найбільша кількість торговельних терміналів у АТ КБ “ПриватБанк” (63,6% усіх платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережі), АТ “Ощадбанк” (16,1%) та АТ “Райффайзен Банк” (6,6%).

Кількість платіжних пристроїв банків та небанківських фінансових установ (банкомати, ПТКС та платіжні термінали) збільшилася на 13,1% і станом на 01 січня 2025 року становила 55,3 тис. од.

Графік 17. Платіжні пристрої, тис. од.

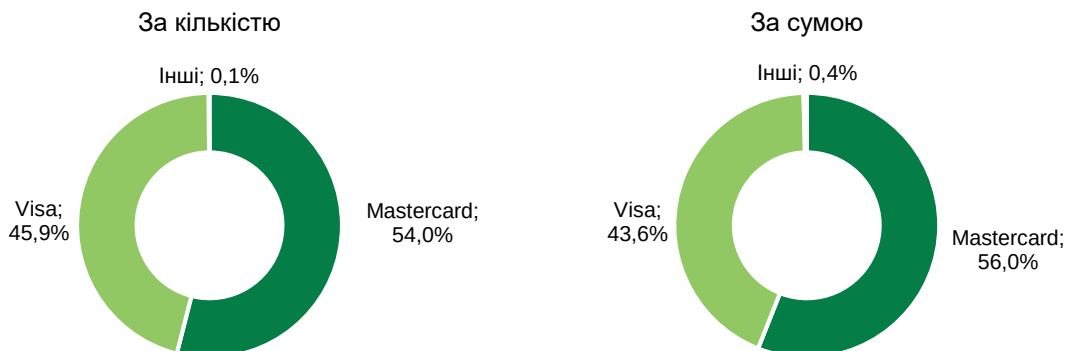
2.3.4. Операції з використанням платіжних карток

Загальний обсяг операцій з використанням платіжних карток

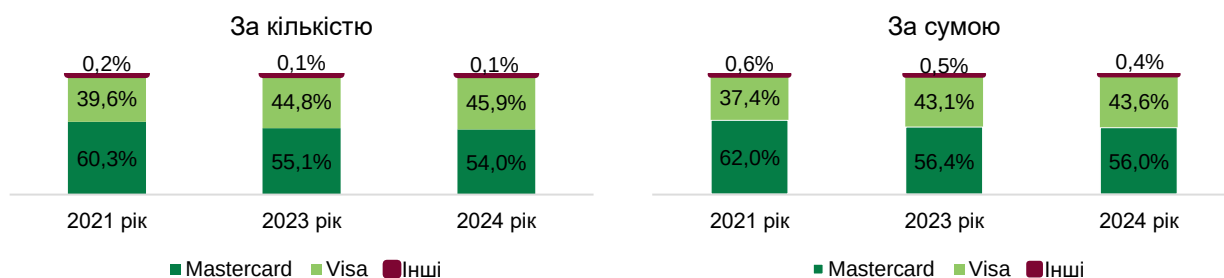
Кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими емітентами (банками та небанківськими фінансовими установами), за 2024 рік становила 8 654,5 млн шт., а їхня сума – 6 577,4 млрд грн. Лідерами за обсягами операцій із використанням платіжних карток є міжнародні платіжні системи Mastercard та Visa. Протягом 2024 року їх

⁷ “Звіт про фінансову стабільність” за 2024 рік, опублікований на офіційному вебсайті Національного банку України (посилання https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=11)

частка операцій за кількістю становила 99,9% від загальної кількості та за сумою 99,6% від загальної суми операцій, здійснених із використанням платіжних карток в Україні.

Графік 18. Розподіл операцій, здійснених із використанням платіжних карток, у розрізі “карткових” платіжних систем у 2024 році

Графік 19. Розподіл операцій у розрізі “карткових” платіжних систем у 2021, 2023 та 2024 роках⁸

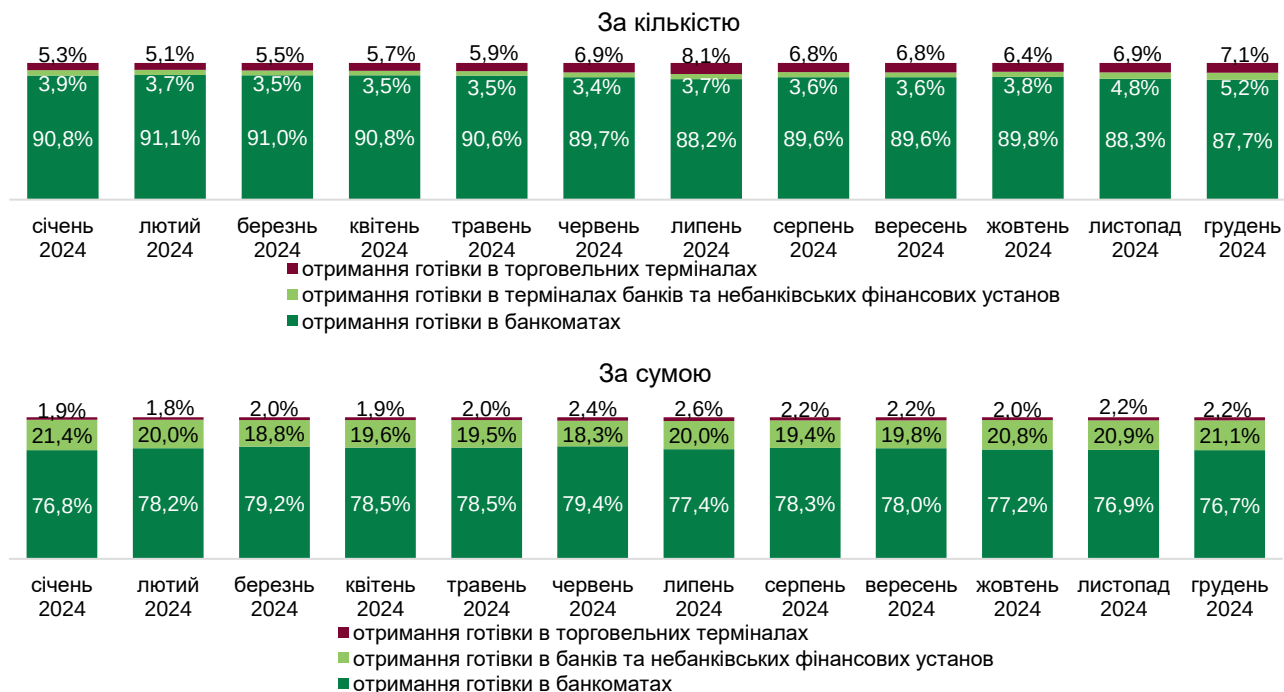
Операції з отримання готівки

Протягом 2024 року в Україні та за її межами здійснено 469,6 млн (5,4% від загальної кількості операцій з платіжними картками) операцій з отримання готівки на загальну суму 2 334,0 млрд грн (35,5% від загальної суми операцій з платіжними картками). Порівняно з 2023 роком кількість таких операцій зменшилася на 8,9%, водночас їхня сума зросла на 8%.

Протягом 2024 року спостерігалось зменшення частки операцій з отримання готівки з використанням платіжних карток у банкоматах за кількістю з 90,8% у січні до 87,7% у грудні. Водночас відбувалося збільшення частки операцій з отримання готівки в терміналах банків та небанківських фінансових установ за кількістю з 3,9% у січні до 5,2% у грудні.

Частка операцій з отримання готівки з використанням платіжних карток у касах торговельно-сервісних підприємств протягом 2024 року поступово зростала. Найбільший обсяг виданої готівки спостерігався у липні 2024 року, коли їх частка становила 8,1% від кількості та 2,6% від суми операцій із видачі готівки, здійснених із використанням платіжних карток. У цей період застосовувались обмеження споживання електроенергії як наслідок російського енерготерору. Загалом протягом 2024 року обсяг операцій зі зняття готівки на касах торговельних мережах та магазинів збільшився та частка таких операцій зросла за кількістю з 5,3% у січні до 7,1% у грудні та за сумою з 1,9% до 2,2%. Максимальний ліміт суми таких операцій становить шість тисяч гривень за одну операцію.

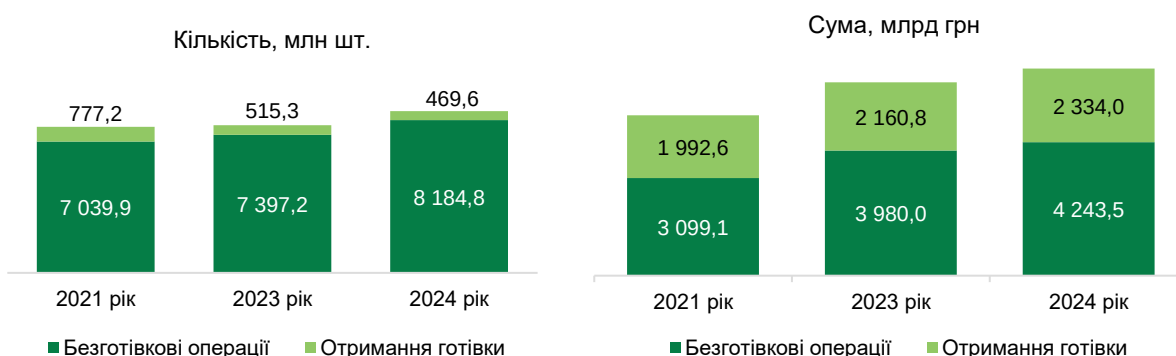
⁸ Для порівняння не взято 2022 рік у зв'язку з відсутністю даних за повний рік (подання статистичної звітності щодо операцій з платіжними картками за лютий – квітень 2022 було призупинено відповідно до Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України в умовах особливого періоду, затверджених постановою Правління Національного банку України від 18 грудня 2018 року № 140).

Графік 20. Розподіл операцій з отримання готівки з використанням платіжних карток за типами платіжних пристроїв

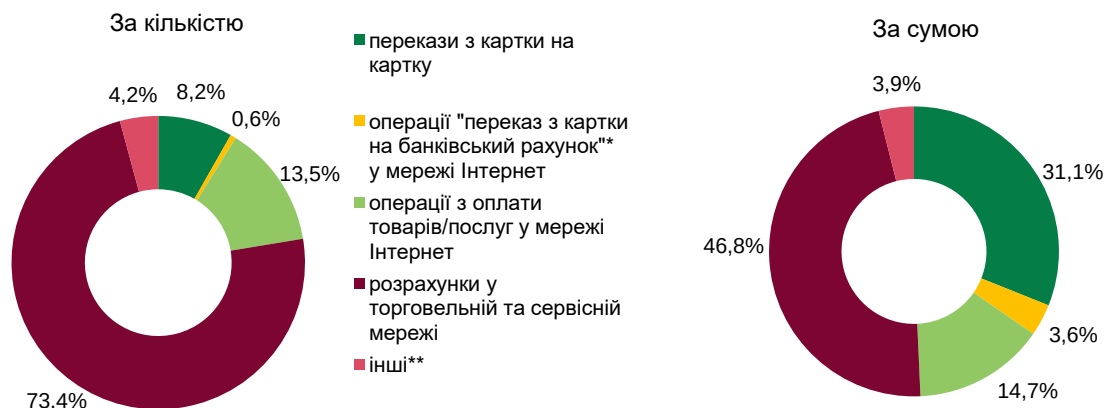
Безготівкові операції

Кількість безготівкових операцій з використанням платіжних карток, здійснених в Україні та за кордоном, за 2024 рік становила 8 184,8 млн шт. (94,6% від загальної кількості операцій з платіжними картками), а сума – 4 243,5 млрд грн (64,5% від загальної суми операцій з платіжними картками). Порівняно з 2023 роком кількість таких операцій зросла на 10,6%, а їхня сума – на 6,6%.

Графік 21. Кількість та сума операцій з отримання готівки та безготівкових операцій, здійснених із використанням платіжних карток

У 2024 році найбільший обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток здійснено в торговельній та сервісній мережах. Їх кількість становила 6 007,2 млн шт. (73,4% від кількості всіх безготівкових операцій, здійснених із використанням платіжних карток), а сума – 1 985,0 млрд грн (46,8% від суми всіх безготівкових операцій). Водночас 95,7% від кількості та 94,7% від суми таких операцій здійснювалися з використанням безконтактної технології оплати та NFC-технології. Також значну частку від суми безготівкових операцій (31,1%, або 1 318,4 млрд грн) становили перекази коштів із використанням реквізитів платіжних карток платника та отримувача (P2P-перекази), їх кількість становила 673,3 млн шт. (8,2% від усіх безготівкових операцій).

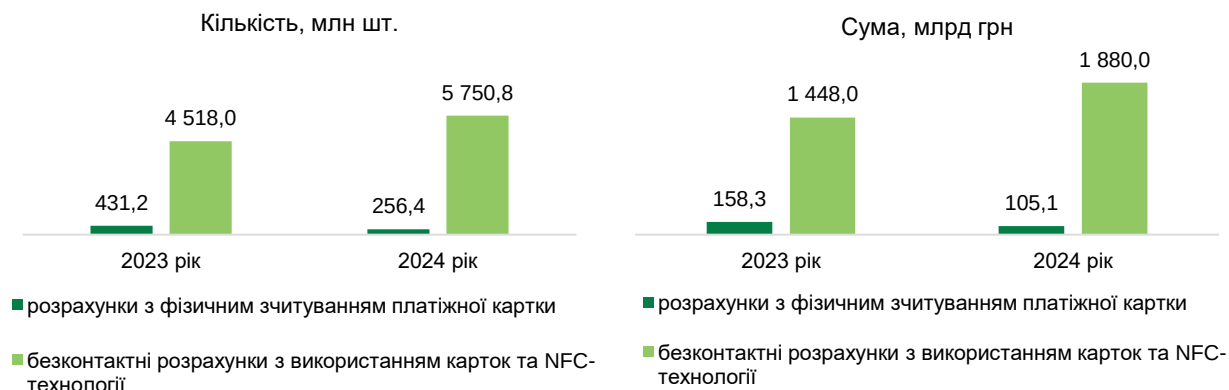

* Платіжні операції з використанням платіжної картки на банківський рахунок (погашення кредитів, поповнення депозитів тощо);

** операції в пристроях самообслуговування та операції "квазікеш".

Графік 22. Структура безготівкових операцій з використанням платіжних карток у 2024 році

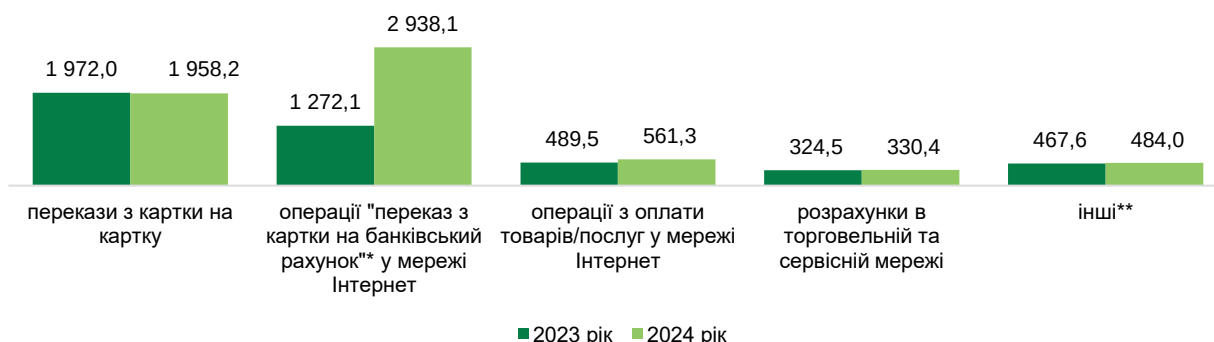
Загалом у 2024 році операції в торговельній та сервісній мережах із використанням безконтактної технології оплати та NFC-технології перевищують операції з фізичним зчитуванням платіжної картки у 22,4 раза за кількістю та в 17,9 раза за сумою. Операції з використанням безконтактної технології оплати та NFC-технології за 2024 рік зросли на 27,3% за кількістю та на 29,8% за сумою порівняно з 2023 роком. Водночас операції з фізичним зчитуванням платіжної картки в цей період зменшилися на 40,5% за кількістю та на 33,6% за сумою.

Графік 23. Безготівкові операції в торговельній мережі

Середня сума безготівкових операцій

За 2024 рік найбільша середня сума однієї операції була за операціями "переказ з картки на банківський рахунок" у мережі Інтернет (2 938,1 грн), найменша – за операціями з оплати товарів / послуг у торговельній та сервісній мережах (330,4 грн).

* Платіжні операції з використанням платіжної картки на банківський рахунок (погашення кредитів, поповнення депозитів тощо);

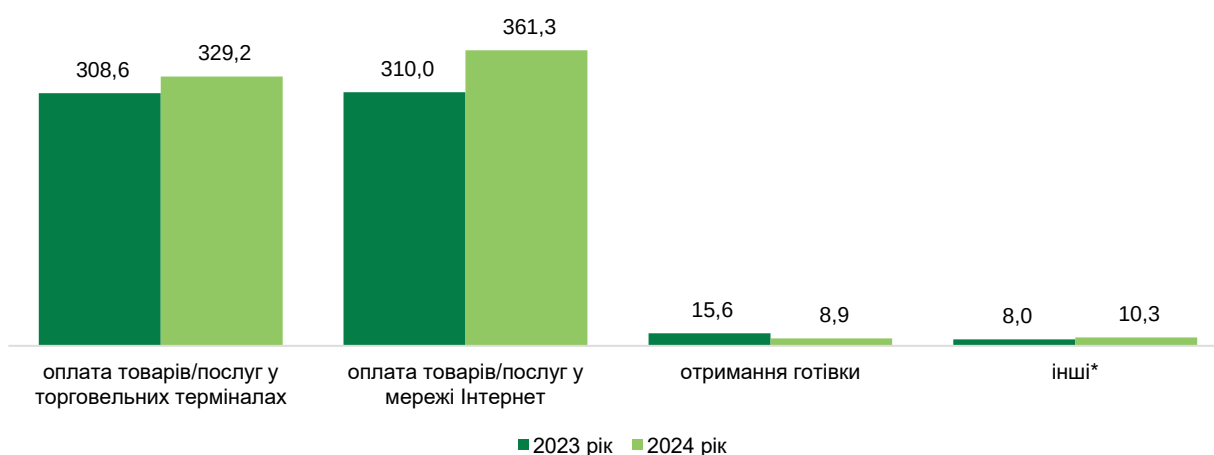
** операції в пристроях самообслуговування та операції "квзікеш".

Графік 24. Середня сума однієї безготівкової операції з використанням платіжних карток, грн

Операції, здійснені з платіжними картками українських емітентів за кордоном

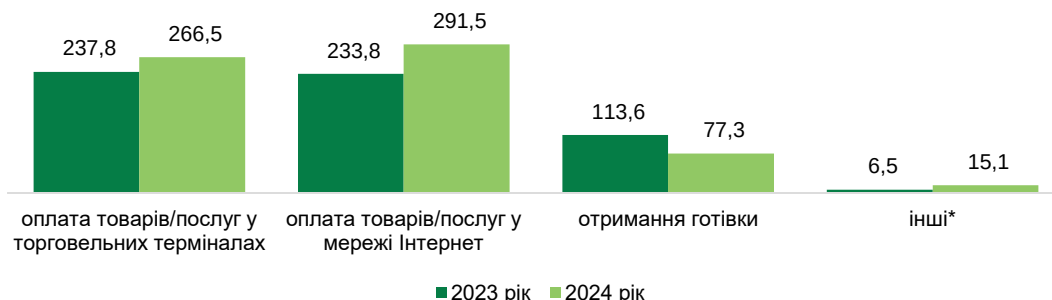
За 2024 рік обсяг операцій, здійснених за межами України з платіжними картками, емітованими українськими емітентами, становив 8,2% від кількості та 9,9% від суми всіх операцій з платіжними картками українських емітентів. Це зумовлено тим, що значна кількість громадян продовжує вимушено перебувати за межами України.

Протягом 2024 року збільшилися обсяги операцій з оплати товарів / послуг у мережі Інтернет, здійснених на закордонних сайтах. Кількість таких операцій, якщо порівняти з 2023 роком, зросла на 16,5% та досягла 361,3 млн шт., а їхня сума – на 24,7% і становила 291,5 млрд грн. Частка операцій з оплати товарів / послуг в мережі Інтернет за межами України в загальній кількості операцій з оплати товарів / послуг у мережі Інтернет із використанням платіжних карток у 2024 році становила 32,6% та 46,9% у загальній сумі таких операцій. Водночас суттєво зменшився обсяг операцій з отримання готівки за кордоном. Кількість таких операцій у 2024 році порівняно з 2023 роком зменшилася на 42,9% та досягла 8,9 млн шт., а їхня сума – на 31,9% і становила 77,3 млрд грн. У 2024 році частка операцій з отримання готівки за кордоном у загальній кількості операцій з отримання готівки з платіжними картками становила 1,9% та в загальній сумі – 3,3%.

* Перекази з картки на картку, операції в пристроях самообслуговування та операції "квзікеш".

Графік 25. Кількість операцій, здійснених за межами України з використанням платіжних карток українських банків, млн шт.

* Перекази з картки на картку, операції в пристроях самообслуговування та операції "квазікеш".

Графік 26. Сума операцій, здійснених за межами України з використанням платіжних карток українських банків, млрд грн

Водночас у 2024 році обсяг операцій з платіжними картками, емітованими нерезидентами, на території України був незначним та становив лише 0,8% від кількості та 1,0% від суми всіх таких операцій.

2.3.5. Національна платіжна система "Український платіжний простір"

Протягом 2024 року зусилля Національної платіжної системи "Український платіжний простір" (далі – НПС "ПРОСТІР") були зосереджені на реалізації заходів Стратегії Національного банку⁹, спрямованих на забезпечення надійної та стійкої інфраструктури фінансового ринку.

Станом на кінець 2024 року до Центрального маршрутизатора НПС "ПРОСТІР" підключено 37 учасників, які здійснюють емісію та/або еквайринг.

Загальна кількість платіжних карток НПС "ПРОСТІР", емітованих банками-учасниками системи на кінець 2024 року, становила 455 тис. шт., із них активних платіжних карток – 205 тис. шт. (45% від загальної кількості).

У 2024 році інфраструктура приймання платіжних карток НПС "ПРОСТІР" продовжила розширюватися, зокрема:

- АТ "УНІВЕРСАЛБАНК", АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК", АТ "КРИСТАЛБАНК" та АТ "КОМІНБАНК" налаштовано мережу власних платіжних пристроїв на приймання карток системи;
- ТОВ "НоваПей" впроваджено інтернет – еквайринг для платіжних карток НПС "ПРОСТІР" та налаштовано приймання цих платіжних карток у мобільному застосунку "Нова Пошта";
- АТ "УКРСИББАНК" та АТ "А-БАНК" забезпечено можливість здійснення операції покупки з видачею готівки на касах торговельних мереж (сервіс "готівка на касі"), де ці банки є еквайрами. Наразі для платіжних карток НПС "ПРОСТІР" такий сервіс налаштовано в мережах усіх банків-еквайрів, які його надають в Україні;
- АБ "УРКГАЗБАНК", АТ "А-БАНК" та АТ "УКРСИББАНК" налаштовано приймання платіжних карток НПС "ПРОСТІР" для здійснення оплати товарів та послуг з використанням технології "термінал у смартфоні";
- АТ "ТАСКОМБАНК" реалізовано поповнення платіжних карток системи готівкою в терміналах самообслуговування.

Також вісім банків-учасників системи (АТ КБ "ПриватБанк", АТ "ОЩАДБАНК", АТ "УКРСИББАНК", АТ "Райффайзен Банк", АТ "ПРАВЕКС БАНК", АТ "А-БАНК", АТ "СЕНС БАНК", ПАТ "Банк Восток" та АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК") завершили налаштування своїх безконтактних банкоматів для забезпечення можливості обслуговування безконтактних платіжних карток НПС "ПРОСТІР" із використанням NFC-модуля.

На кінець 2024 року розрахунки платіжними картками НПС "ПРОСТІР" можна було здійснити в 508 тис. торговельних платіжних терміналах та в 15 тис. банкоматах, що становило майже 100% від загальної кількості цих платіжних пристроїв в Україні.

У 2024 році зберігся позитивний тренд використання карток НПС "ПРОСТІР" для здійснення безготівкових операцій, про що свідчить зростання частки безготівкових операцій у загальній кількості операцій за 2024 рік до 80% (у 2023 році було 78%). Також відбулося зростання суми безготівкових платіжних операцій на одну активну платіжну картку на 19% (з 6 361 грн до 7 592 грн).

Також протягом 2024 року трьома учасниками НПС "ПРОСТІР", що надають послуги інтернет-еквайрингу, здійснено налаштування технології захисту операцій електронної комерції PROSTIR e-Secure для своїх торговців та одним емітентом системи забезпечено здійснення посиленої автентифікації держателів власних платіжних карток

⁹ Стратегія Національного банку України "Фінансова фортеця"

НПС “ПРОСТІР” з використанням цієї технології за операціями без фізичної присутності цих платіжних карток у мережі Інтернет.

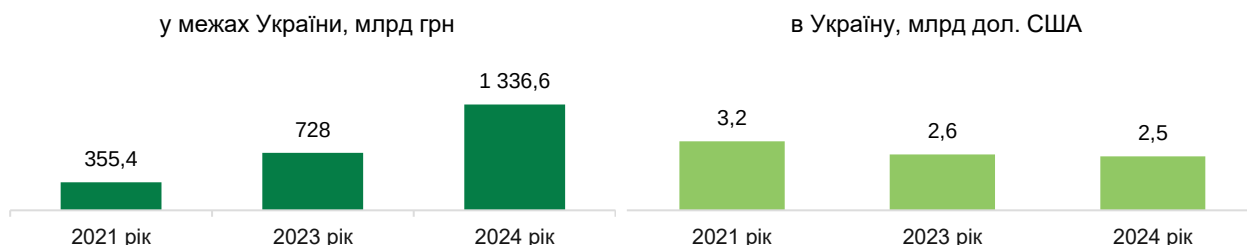
2.3.6. Платіжні системи “переказу коштів”

Протягом 2024 року послуги з переказу коштів фактично надавали 24 платіжних системи “переказу коштів”, із них 15 систем, створених резидентами, та 9 систем, створених нерезидентами.

Усього за 2024 рік із використанням платіжних систем “переказу коштів”, створених як резидентами, так і нерезидентами, переказано:

- у межах України – 1,3 трлн грн, або 33,2 млрд дол. США в еквіваленті;
- в Україну – 2,5 млрд дол. США в еквіваленті.

За 2024 рік порівняно з аналогічним періодом 2023 року значно зросла сума переказів у межах України (на 83,6%) та становила 1 336,6 млрд грн. Таке зростання відбулося переважно за рахунок платіжних систем “переказу коштів” PrivatMoney (+645,1 млрд грн або +554,6% порівняно з 2023 роком), оператором якої є АТ КБ “ПриватБанк”. Середня сума одного переказу в межах України збільшилася на 42,8% та становила у 2024 році 1 231, 3 грн. Водночас сума переказів із-за кордону в Україну майже не змінилася.

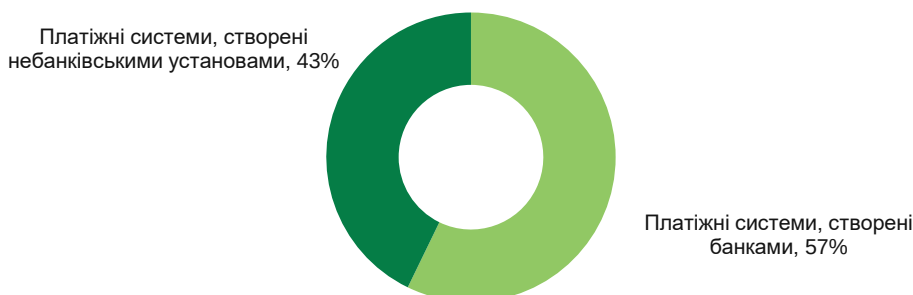

Графік 27. Розподіл сум переказів, здійснених через платіжні системи “переказу коштів”¹⁰

Щодо переказів з України через платіжні системи “переказу коштів” зазначаємо, що Постановою про роботу банківської системи України у воєнний час № 18 такі перекази обмежені¹¹.

Внутрішньодержавні перекази

Внутрішньодержавні перекази здійснюються переважно з використанням платіжних систем, створених резидентами. Лише дві системи, створені нерезидентами (Western Union та MoneyGram), здійснювали переказ коштів у межах України. Сума переказів із використанням цих систем є незначною та становить менше 0,01% від загальної суми переказів коштів у межах України через платіжні системи “переказу коштів”. Більше половини переказів у межах України, а саме 57%, здійснювалася з використанням платіжних систем, створених банками, 43% від усіх переказів здійснювалося через платіжні системи, створені небанківськими фінансовими установами.

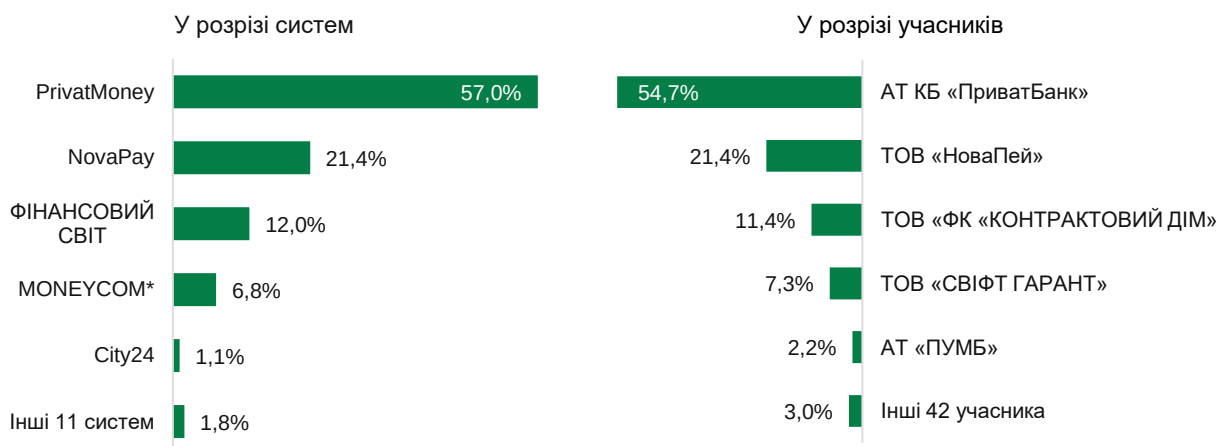

Графік 28. Розподіл сум переказів, здійснених через платіжні системи “переказу коштів”, створені банками та небанківськими фінансовими установами, у межах України, %

¹⁰ Для порівняння не взято 2022 рік у зв'язку з тим, що немає даних за повний рік (подання статистичної звітності щодо діяльності “карткових” платіжних систем та платіжних систем “переказу коштів” за лютий – квітень 2022 року відповідно до Правил організації статистичної звітності № 140).

¹¹ Крім випадків, передбачених у пункті 14 Постанови про роботу банківської системи України у воєнний час № 18.

Трійкою лідерів (з 16 платіжних систем “переказу коштів”) ринку переказів у межах України були платіжні системи “переказу коштів” PrivatMoney, NovaPay та Фінансовий світ. У 2024 році їх частка за сумою становила 90,4% від загальної суми переказів, здійснених у межах України через платіжні системи “переказу коштів”. Лідруючі позиції серед учасників таких платіжних систем у межах України посідають АТ КБ “ПриватБанк”, ТОВ “НоваПей” та ТОВ “ФК “КОНТРАКТОВИЙ ДІМ”. Їх загальна частка за сумою становила 87,5% від усієї суми переказів, здійснених у межах України. Найбільше переказів у межах України здійснено з використанням платіжної системи “PrivatMoney” (оператор платіжної системи – АТ КБ “ПриватБанк”).

* Скасована реєстрація платіжної системи “переказу коштів” за заявою оператора платіжної системи ТОВ “СВІФТ ГАРАНТ” 22 липня 2024 року.

Графік 29. Розподіл сум переказів, здійснених через платіжні системи “переказу коштів”, створені резидентами, у межах України, %

У 2024 році 96,8% усіх переказів у межах України ініційовано фізичними особами, з них 73,8% сплачено фізичним особам.

Транскордонні перекази в Україну

Протягом 2024 року транскордонні перекази в Україну здійснювали:

- дев'ять платіжних систем “переказу коштів”, створених нерезидентами, у тому числі “Western Union”, “MoneyGram”, “RIA” та інші;
- три платіжні системи “переказу коштів”, створених резидентами, а саме “PrivatMoney” (оператор платіжної системи АТ КБ “ПриватБанк”), “Welsend” (оператор платіжної системи АБ “Укргазбанк”) та “ГЛОБУС” (оператор платіжної системи АТ “КБ “ГЛОБУС”).

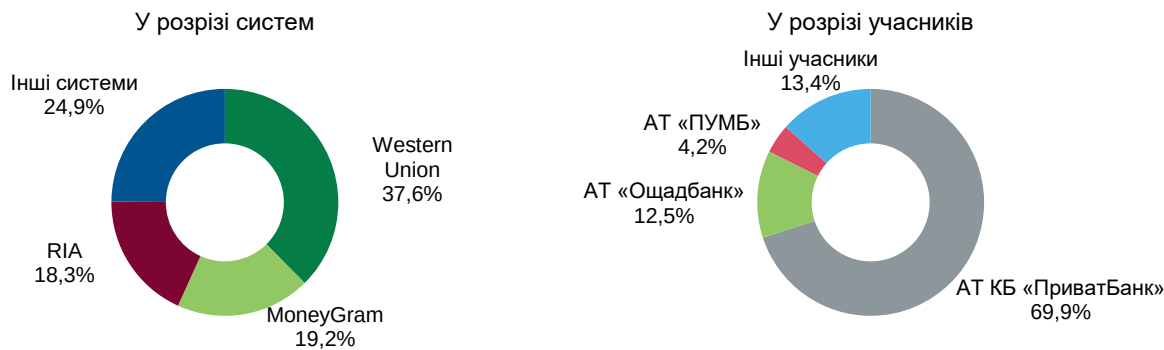
У 2024 році транскордонні перекази здійснювалися переважно з використанням платіжних систем “переказу коштів”, створених нерезидентами. Загальна сума переказів в Україну з використанням цих систем становила 2 076,5 млн дол. США в еквіваленті, або 83,1% від усіх переказів в Україну.

Сума переказів в Україну з використанням платіжних систем “переказу коштів”, створених резидентами, становила 421,1 млн дол. США в еквіваленті, або 16,9% від усіх переказів в Україну.

Протягом 2024 року через міжнародні платіжні системи, створені резидентами та нерезидентами, також здійснювалися виплати громадянам України благодійної допомоги міжнародними фондами.

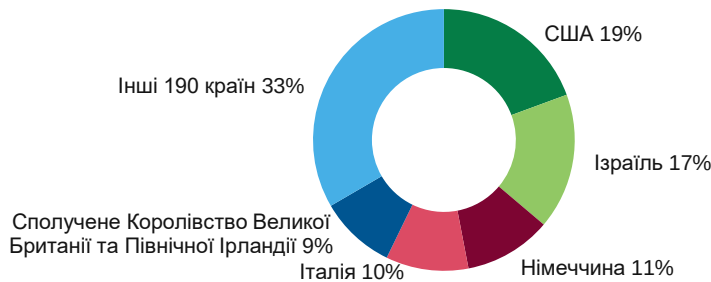
Протягом 2024 року лідерами були платіжні системи “переказу коштів” “Western Union”, “MoneyGram” та “RIA”. За підсумками 2024 року їх частка переказів за сумою становить 75,1% від загальної суми транскордонних переказів в Україну через платіжні системи “переказу коштів”. Перше місце за сумою переказів в Україну протягом 2024 року традиційно займає система “Western Union” (37,6% транскордонних переказів в Україну через платіжні системи “переказу коштів”).

Лідруючі позиції серед учасників платіжних систем “переказу коштів” в Україну посідають АТ КБ “ПриватБанк” та АТ “Ощадбанк”. Їх частка за сумою становила 82,4% від загальної суми переказів, здійснених в Україну.

Графік 30. Розподіл транскордонних переказів, здійснених в Україну через платіжні системи “переказу коштів” (за сумою), %

У 2024 році найбільше переказів в Україну надходило з США (19%), Ізраїлю (17%) та Німеччини (11%).

Графік 31. Розподіл транскордонних переказів, здійснених в Україну через платіжні системи “переказу коштів” (у розрізі країн за сумою)

2.3.7. Використання кредитового трансферу та прямого дебету

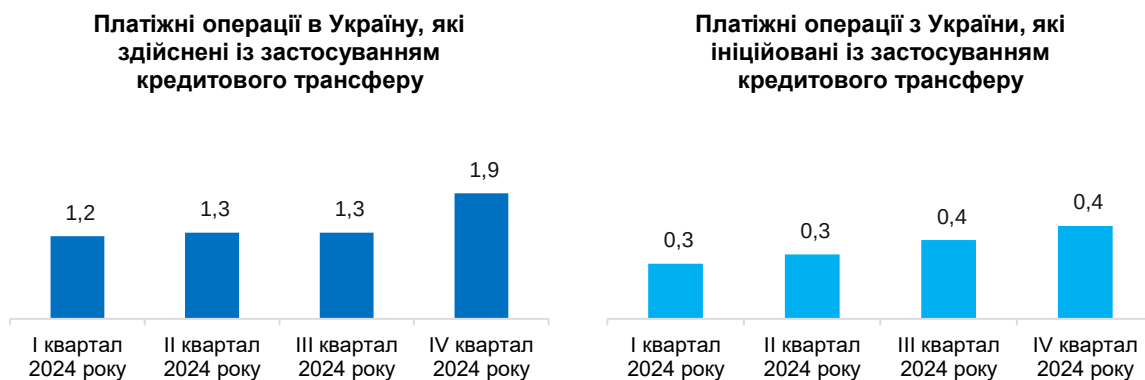
Протягом 2024 року здійснено:

- платіжні операції, ініційовані із застосуванням кредитового трансферу:

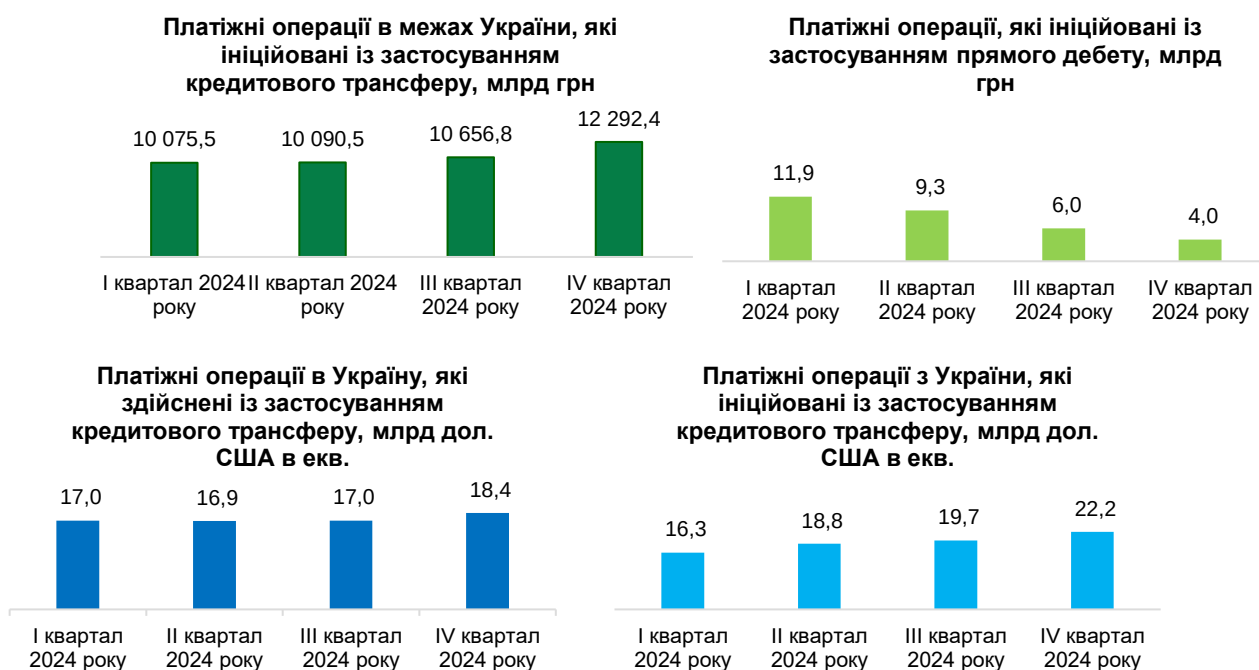
 - у межах України – 3 619,6 млн шт. на суму 43 115,2 млрд грн;
 - в Україну – 5,7 млн шт. на суму 69,3 млрд доларів США в еквіваленті;
 - з України – 1,4 млн шт. на суму 77,1 млрд доларів США в еквіваленті;

- платіжні операції, ініційовані із застосуванням прямого дебету – 1,7 млн шт. на суму 31,2 млрд грн.

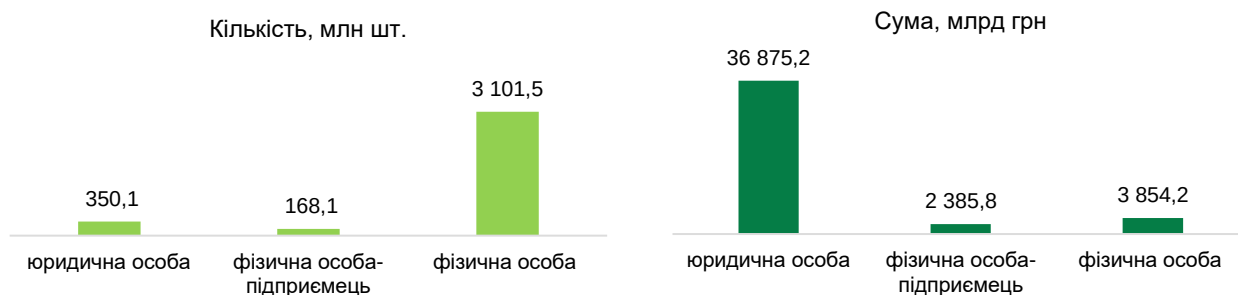

Графік 32. Кількість платіжних операцій, здійснених із застосуванням кредитового трансферу та прямого дебету, млн шт.

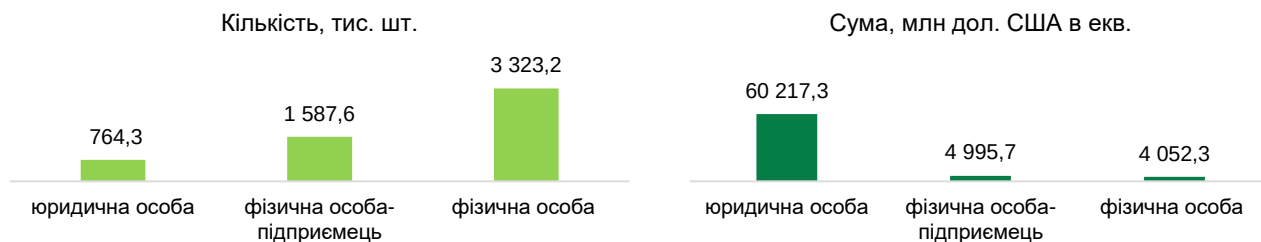
Графік 33. Сума платіжних операцій, здійснених із застосуванням кредитового трансферу та прямого дебету

У 2024 році найбільша кількість платіжних операцій в межах України, ініційованих із застосуванням кредитового трансферу, виконана з рахунків фізичних осіб: 3 101,5 млн шт. (85,7% від загальної кількості виконаних платіжних операцій у межах України). Водночас за сумою найбільше платіжних операцій в межах України, ініційованих із застосуванням кредитового трансферу, здійснено з рахунків юридичних осіб: 36 875,2 млрд грн (85,5% від загальної суми ініційованих платіжних операцій у межах України).

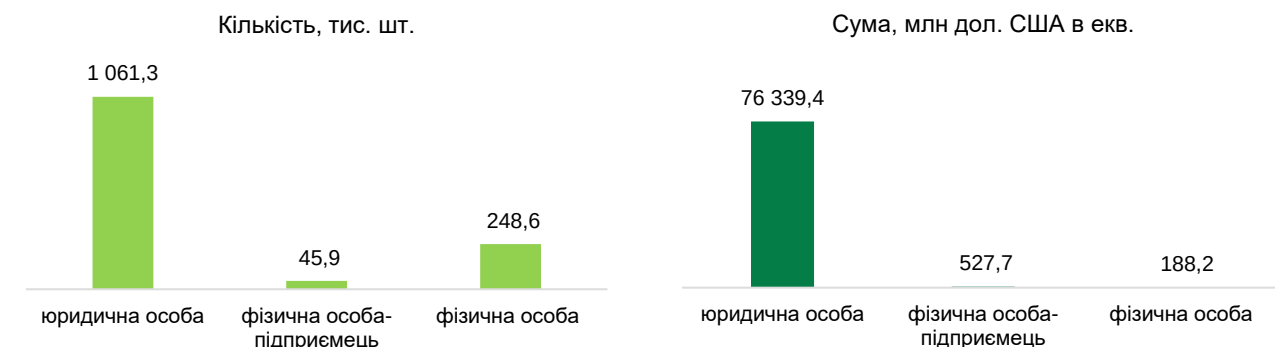
Графік 34. Обсяг платіжних операцій у межах України, ініційованих із застосуванням кредитового трансферу, у розрізі відправників за 2024 рік

Протягом 2024 року на користь фізичних осіб із-за кордону надійшло 58,6% від загальної кількості отриманих в Україні платіжних операцій, здійснених із застосуванням кредитового трансферу. 86,9% від загальної суми отриманих в Україні платіжних операцій надійшло на користь юридичних осіб.

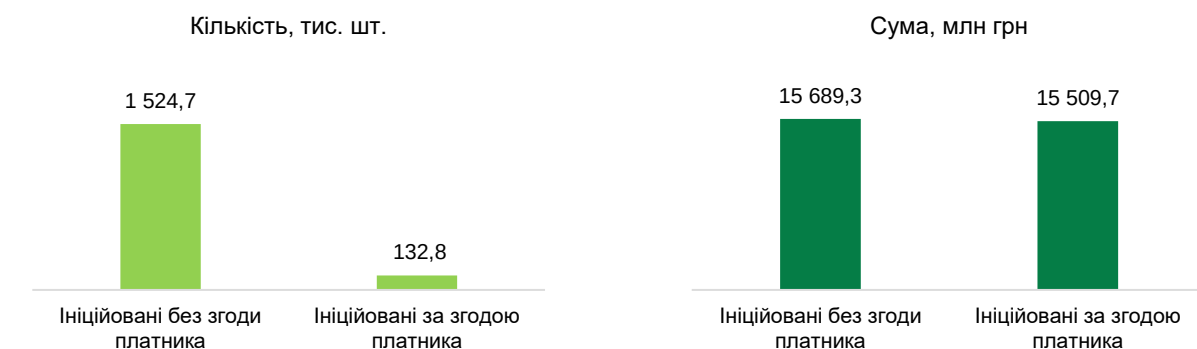
Графік 35. Обсяг платіжних операцій в Україні, здійснених із застосуванням кредитового трансферу, у розрізі отримувачів за 2024 рік

Найбільший обсяг платіжних операцій з України, ініційованих із застосуванням кредитового трансферу, у 2024 році ініційований юридичними особами: 1 061,3 тис. шт. на суму 76 339,4 млн дол. США в еквіваленті. Нагадуємо, що на час дії воєнного стану Постановою про роботу банківської системи України у воєнний час № 18 установлені обмеження на транскордонні перекази з України.

Графік 36. Обсяг платіжних операцій з України, ініційованих із застосуванням кредитового трансферу, у розрізі відправників за 2024 рік

Протягом 2024 року платіжні операції, ініційовані із застосуванням прямого дебету без згоди платника¹², становили 92,0% від кількості всіх платіжних операцій, ініційованих із застосуванням прямого дебету.

Графік 37. Обсяг платіжних операцій, ініційованих із застосуванням прямого дебету, у розрізі ініціювання переказу за 2024 рік

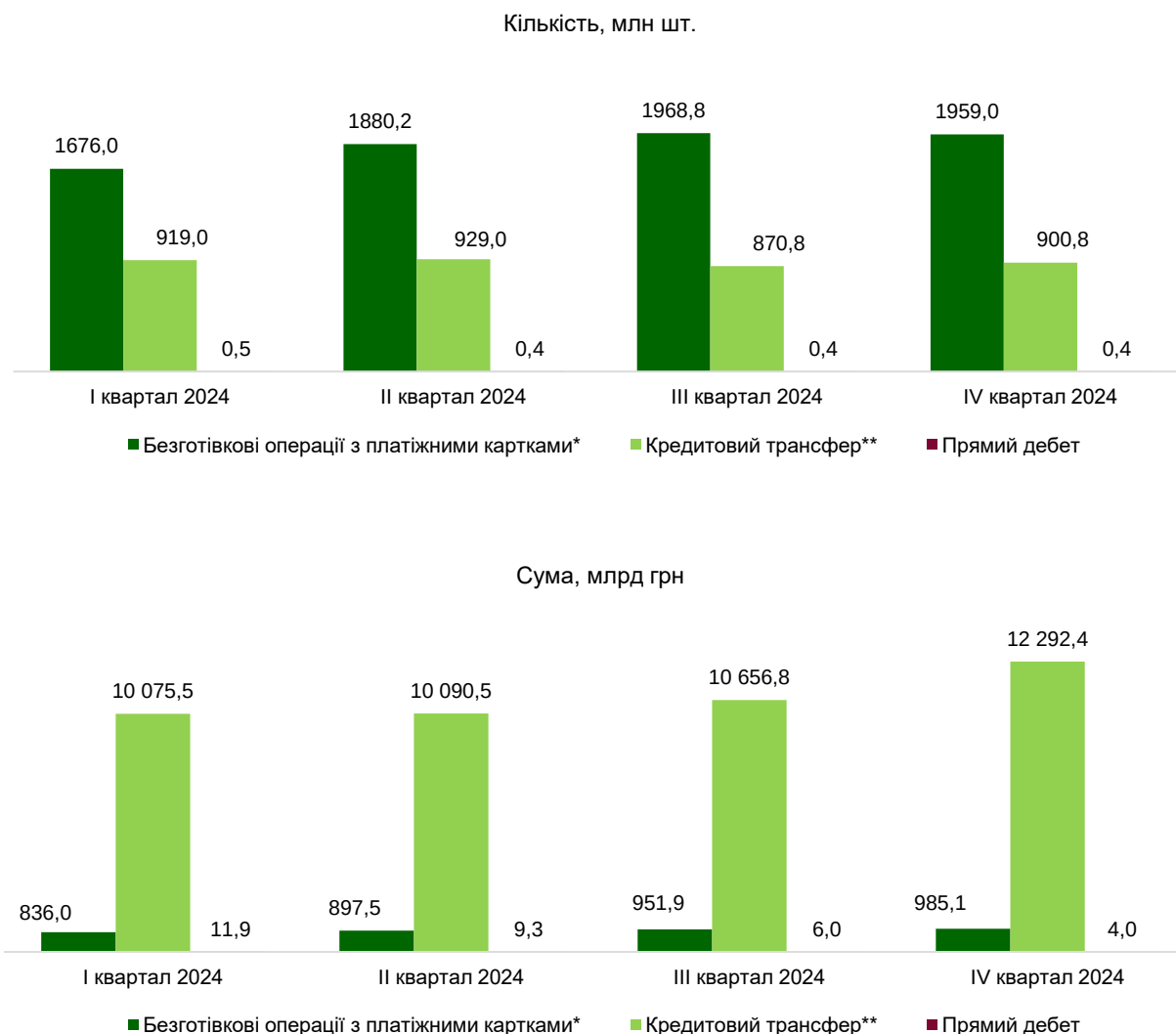
¹² Ініціатором платіжної операції під час дебетового переказу коштів із рахунку платника без його згоди є орган державної виконавчої служби (державні виконавці) / приватні виконавці та контролюючий орган.

Лідерами за сумою платіжних операцій, здійснених із застосуванням кредитового трансферу, за 2024 рік були такі банки:

- у межах України: АТ "Ощадбанк" (15,3%), АТ КБ "ПриватБанк" (14,1%) та АТ "ПУМБ" (9,7%) ;
- кредитові перекази в Україну: АТ "Райффайзен Банк" (10,8%), АТ КБ "ПриватБанк" (9,52%) та АТ "ПУМБ" (9,3%);
- кредитові перекази з України: АТ "Укрексімбанк" (12,2%), АТ "ПУМБ" (8,6%) та АТ "Райффайзен Банк" (8,4%).

Порівняння використання платіжних інструментів

Протягом 2024 року найбільша кількість платіжних операцій в межах України ініційовано з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками. Їх частка складає 67,4% від загальної кількості платіжних операцій, здійснених із використанням платіжних інструментів у межах України у 2024 році. За сумою переважають платіжні операції, ініційовані із застосуванням кредитового трансферу, частка яких за вищенаведений період становила 92,1%.

* Безготівкові операції, здійснені в межах України (у мережі еквайрів-резидентів) із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками;

** включають перекази як у межах банку, так і через СЕП.

Графік 38. Використання платіжних інструментів у межах України

2.4. Виїзний моніторинг та заходи впливу

Національний банк забезпечує здійснення виїзного моніторингу об'єктів оверсайта з метою дотримання ними вимог законодавства України та оцінки достатності заходів, що вживаються об'єктами оверсайта для цілей забезпечення безперервного, надійного та ефективного функціонування платіжної інфраструктури.

Порушення, виявлені під час виїзного моніторингу, стосувалися зокрема:

- вимог щодо забезпечення безперервності діяльності та захисту інформації;
- документів із реєстрації та/або авторизації діяльності об'єктів оверсайта та платіжних систем;
- надання недостовірних (викривлених) даних статистичної звітності, подання якої передбачене нормативно-правовими актами Національного банку;
- забезпечення приведення внутрішніх документів у відповідність до вимог нормативно-правових актів у встановлені законодавством строки;
- вимог законодавства України у сфері інтелектуальної власності під час використання програмного забезпечення на всіх компонентах комплексу програмно-апаратних засобів;
- забезпечення зберігання інформації про кожну платіжну операцію, здійснену в платіжній системі, у системі обліку учасника платіжної системи та в системі обліку оператора цієї платіжної системи в установленому ними порядку з можливістю відновлення даних про платіжну операцію.
- надання прямими учасниками міжнародних платіжних систем відомостей Національному банку відповідно до вимог нормативно-правових актів про укладення / розірвання договору з непрямим учасником такої платіжної системи;
- надання повної та достовірної інформації у формі та форматі, що запитується під час моніторингу.

За виявлені порушення до об'єктів оверсайта платіжної інфраструктури застосовані адекватні заходи впливу, визначені статтею 84 Закону про платіжні послуги.

3. Оцінювання суб'єктів інфраструктури фінансового ринку

Відповідно до статті 82 Закону про платіжні послуги Національний банк здійснює оцінювання об'єктів оверсайта на відповідність вимогам законодавства та міжнародним стандартам оверсайта для мінімізації ризиків, які властиві платіжним системам та діяльності технологічних операторів.

Оцінювання інфраструктури ринків капіталу на відповідність міжнародним стандартам оверсайта здійснюється згідно зі статтею 142¹ Закону про ринки капіталу та організовані товарні ринки.

Національний банк керується підходами Банку міжнародних розрахунків під час проведення оцінювання інфраструктури фінансового ринку та застосування до них Принципів:

Принцип	Платіжні системи	ЦДЦП ¹³	СРЦП ¹⁴	ЦКА ¹⁵	ТР ¹⁶
1. Правова основа	•	•	•	•	•
2. Управління	•	•	•	•	•
3. Система управління ризиками	•	•	•	•	•
4. Кредитний ризик	•		•	•	
5. Забезпечення зобов'язань	•		•	•	
6. Маржинальні внески				•	
7. Ризик ліквідності	•		•	•	
8. Остаточність розрахунків	•		•	•	
9. Грошові розрахунки	•		•	•	
10. Фізична поставка		•	•	•	
11. Центральні депозитарії цінних паперів		•			
12. Обмін активами	•		•	•	
13. Правила та процедури дефолту учасників	•	•	•	•	
14. Сегрегація та переведення				•	
15. Загальний комерційний ризик	•	•	•	•	•
16. Депозитарний та інвестиційний ризики	•	•	•	•	
17. Операційний ризик	•	•	•	•	•
18. Умови доступу та участі	•	•	•	•	•
19. Багаторівнева структура участі	•	•	•	•	•
20. Взаємодія з іншими суб'єктами ІФР ¹⁷		•	•	•	•
21. Ефективність та результативність	•	•	•	•	•
22. Стандарти та процедури комунікації	•	•	•	•	•
23. Розкриття інформації	•	•	•	•	•
24. Розкриття ринкових даних					•

Табл. 4. Застосування PFMI до суб'єктів інфраструктури фінансового ринку

¹³ Центральний депозитарій цінних паперів.

¹⁴ Система розрахунків у цінних паперах.

¹⁵ Центральний контрагент.

¹⁶ Торговий репозиторій.

¹⁷ ІФР – інфраструктура фінансового ринку.

3.1. Оцінювання платіжних систем

Відповідно до законодавства України Національний банк здійснює такі типи оцінювання:

- оцінювання платіжних систем, які планують здійснювати діяльність в Україні;
- комплексне оцінювання системно важливих платіжних систем та платіжної системи, створеної Національним банком;
- тематичне оцінювання (оцінювання окремих аспектів діяльності платіжної системи).

Оцінювання платіжної системи **під час виходу на ринок** України Національний банк здійснює шляхом аналізу документів, що подаються оператором цієї системи відповідно до нормативно-правового акта Національного банку з питань реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг.

У 2024 році Національний банк продовжував здійснювати роботу з оцінювання платіжних систем під час виходу на ринок України, а також у зв'язку з унесенням змін до документів платіжних систем, що вже включені до Реєстру платіжної інфраструктури, відповідно до нового законодавства про платіжні послуги.

Платіжні системи, операторами яких є нерезиденти MoneyGram (MoneyGram Payment System, Inc.) та INTELEXPRESS (АТ МіФО «ІНТЕЛЕКСПРЕС»), а також платіжні системи, операторами яких є резиденти МПС MYTRANSFER (АТ «ОЩАДБАНК») та NovaPay (ТОВ «NovaPay»), оновили свої документи відповідно до нового законодавства про платіжні послуги у 2024 році.

У 2024 році Національний банк здійснив аналіз стану виконання рекомендацій, наданих за результатами **комплексного оцінювання** СЕП, здійсненого у 2022–2023 роках. Метою проведеного аналізу є моніторинг виконання рекомендацій щодо вдосконалення діяльності СЕП.

У 2023–2024 роках з огляду на ризики, що виникають в умовах збройної агресії (обстріли, кібератаки, блекаути), у межах **тематичного оцінювання** Національний банк уперше організував роботу з оцінювання відповідності підвищеним вимогам безперервності діяльності Положення № 187 всіх важливих об'єктів оверсайта в Україні, незалежно від плану виїзного моніторингу.

Підвищенні вимоги Положення № 187 поширюються на операторів системно важливих та важливих платіжних систем, важливих технологічних операторів, важливих учасників системно важливих / важливих платіжних систем та стосуються:

- вимог щодо управління ризиками, зокрема системними та операційним ризиками, включаючи кіберризик;
- призначення та наявності відповідальних підрозділів / осіб за управління ризиками, безперервністю діяльності МПС, внутрішній аудит, які функціонально відокремлені від операційних функцій;
- впровадження ефективних та дієвих Планів заходів із забезпечення безперервності діяльності, організації комунікацій під час надзвичайної події;
- забезпечення кіберстійкості важливої платіжної системи;
- розроблення схеми комплексу програмно-апаратних засобів, з описом функціоналу та взаємозв'язків між компонентами комплексу, забезпечення роботи комплексу програмно-апаратних засобів джерелами безперебійного електроживлення;
- визначення переліків критично важливих компонентів комплексу програмно-апаратних засобів, критичних даних та послуг
- / операцій, управління критичними залежностями від інших об'єктів оверсайта та третіх сторін;
- реалізації політики резервування даних та інформаційної інфраструктури, їх зберігання та відновлення;
- процедур моніторингу роботи комплексу програмно-апаратних засобів та можливих зовнішніх загроз, у тому числі кібератак, аналізу та реєстрації інцидентів порушення безперервності та вжиття ефективних заходів.

За результатами проведеного оцінювання здійснено аналіз впроваджених заходів з безперервності та способів їх виконання важливими об'єктами оверсайта, виявлено недоліки, що потребували доопрацювання, а також додаткові заходи та практика, що реалізуються важливими об'єктами самостійно з метою забезпечення безперервності діяльності.

У цілому рівень досягнення виконання підвищених вимог Положення про оверсайт № 187 з питань забезпечення безперервності діяльності серед важливих об'єктів-резидентів – є задовільним.

Виявленні додаткові практика та заходи використані для підготовки змін до Положення про оверсайт № 187 з метою посилення заходів безперервності діяльності, а також їх розширення на МПС-нерезидентів.

Національним банком прийнято рішення щодо впровадження такого **тематичного оцінювання** відповідності на постійній щорічній основі.

3.2. Оцінювання суб'єктів інфраструктури ринків капіталу

Національний банк відповідно до Положення № 157 здійснює такі види оцінювання:

- комплексне оцінювання об'єкта оверсайта інфраструктури ринків капіталу на відповідність міжнародним стандартам оверсайта;
- тематичне оцінювання (оцінювання окремих аспектів діяльності об'єкта оверсайта інфраструктури ринків капіталу).

У 2024 році Національний банк здійснив комплексне оцінювання на відповідність міжнародним стандартам оверсайта Розрахункового центру, який на підставі відповідної ліцензії НКЦПФР виконує функції центрального контрагента.

Комплексне оцінювання Розрахункового центру здійснювалося за період його діяльності з 2021 року до 2024 року включно і охоплювало принципи, які відповідно до міжнародних стандартів оверсайта застосовуються до суб'єктів, які виконують функції центрального контрагента.

Національний банк здійснював комплексне оцінювання Розрахункового центру відповідно до Інструкції № 38.

Комплексне оцінювання Розрахункового центру здійснювалося робочою групою, до складу якої увійшли фахівці підрозділів Національного банку та представники НКЦПФР як органу, відповідального за державне регулювання та нагляд за професійною діяльністю на ринках капіталу.

Під час оцінювання узяті до уваги такі результати:

- попереднього комплексного оцінювання Розрахункового центру, яке здійснював Національний банк у 2020 році;
- аналізу стану виконання наданих під час попереднього комплексного оцінювання рекомендацій, який здійснював Національний банк у 2022 році;
- періодичного моніторингу діяльності Розрахункового центру, здійсненого Національним банком у 2024 році.

Результати комплексного оцінювання свідчать, що Розрахунковий центр у цілому вживає заходів щодо вдосконалення своєї діяльності та підвищив рівень відповідності міжнародним стандартам оверсайта порівняно з попереднім комплексним оцінюванням.

За результатами комплексного оцінювання Національний банк із метою наближення рівня відповідності Розрахункового центру до міжнародних стандартів виробив 27 рекомендацій, спрямованих на вдосконалення діяльності Розрахункового центру в частині:

- системи управління ризиками та гарантій;
- забезпечення безперервності та впорядкованого згортання діяльності;
- забезпечення виконання зобов'язань;
- правил та процедур, що належать до випадків невиконання зобов'язань;
- вимог до доступу та участі;
- стандартів та процедур комунікації;
- розкриття правил, основних процедур та ринкових даних.

З метою виконання Закону про ринки капіталу та організовані товарні ринки звіт про результати комплексного оцінювання надісланий Розрахунковому центру та НКЦПФР.

Слід зазначити, що комплексне оцінювання Розрахункового центру як центрального контрагента сприяє реалізації цілей міжвідомчого стратегічного документа "Стратегія розвитку фінансового сектору України".

Також у 2024 році відповідно до Положення № 157 здійснено аналіз стану виконання депозитарієм Національного банку рекомендацій, наданих у 2021 році за результатами комплексного оцінювання депозитарію Національного банку.

Аналіз здійснювався з метою стимулювання депозитарію Національного банку до повного виконання рекомендацій на підставі законодавчих та нормативно-правових актів України, інформації, отриманої від депозитарію Національного банку, та публічно доступної інформації про депозитарій Національного банку.

За результатами аналізу встановлено, що депозитарій Національного банку працює над врахуванням рекомендацій, наданих під час комплексного оцінювання, і вживає необхідних заходів для виконання своїх функцій на належному рівні та приведення діяльності у відповідність до міжнародних стандартів.

4. Розвиток законодавства в сфері оверсайта в Україні

4.1. Оверсайт платіжної інфраструктури

08 жовтня 2024 року був прийнятий Закон України від № 3994-IX “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення функцій Національного банку України з державного регулювання ринків фінансових послуг” (далі – Закон № 3994-IX), що набрав чинності з 08 листопада 2024 року.

Законом № 3994-IX внесені зміни до Закону про платіжні послуги щодо удосконалення оверсайта платіжної інфраструктури, зокрема уточнено положення щодо розмежування нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг та оверсайта шляхом виключення з об’єктів оверсайта надавачів платіжних послуг, у тому числі емітентів електронних грошей. Зазначені зміни сприяють уникненню додаткового тиску на учасників платіжного ринку, які одночасно є об’єктами нагляду й об’єктами оверсайта.

Національний банк імплементує положення Закону про платіжні послуги у своїх нормативно-правових актах.

Крім того, з метою підвищення рівня стабільності та надійності функціонування платіжної інфраструктури України, зокрема запобігання реалізації ризиків в умовах воєнного стану, Національний банк протягом 2024 року переглядав та оновлював порядок здійснення оверсайта платіжної інфраструктури.

Актуалізований під вимоги законодавства України та умови воєнного стану оверсайт платіжної інфраструктури, зокрема, передбачає:

- посилення внутрішнього контролю за діяльністю платіжних систем з урахуванням вимог Закону про платіжні послуги;
- оновлений порядок інформування про істотні інциденти порушення безперервності діяльності;
- процедури щодо регламентних робіт у діяльності платіжних систем та окремої установи – об’єкта оверсайта;
- доповнення вимог забезпечення безперервності діяльності важливих об’єктів оверсайта в частині функціонування інформаційної інфраструктури;
- упровадження норм стосовно наявності резервної робочої зони у важливих об’єктах оверсайта та виконання ними заходів для оперативного використання резервної робочої зони в разі виникнення надзвичайної події;
- додаткові вимоги до Плану заходів безперервності діяльності системно важливих та важливих платіжних систем;
- поширення зазначених та інших вимог на операторів платіжних систем-нерезидентів у частині діяльності платіжних систем на території України.

Зазначені зміни затверджені постановою Правління Національного банку України від 11 лютого 2025 року № 16 “Про затвердження Змін до Положення про порядок здійснення оверсайта платіжної інфраструктури в Україні” та набрали чинності з 15 лютого 2025 року.

Протягом IV кварталу 2024 року тривала робота з приведення Положення про пред’явлення вимог та застосування заходів впливу Національним банком України до об’єктів оверсайта платіжної інфраструктури, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 09 травня 2023 року № 61 (далі – Положення № 61), у відповідність до вимог прийнятих нормативно-правових актів і законів України, а саме Закону України від 08 жовтня 2024 року № 3994-IX, а також окремих норм Положення № 61 до Закону України “Про адміністративну процедуру”. За результатами цієї роботи затверджено постанову Правління Національного банку України “Про затвердження Змін до Положення про пред’явлення вимог та застосування заходів впливу Національним банком України до об’єктів оверсайту платіжної інфраструктури” від 14 січня 2025 року № 5.

У 2025 році продовжуватиметься робота щодо приведення нормативно-правових актів Національного банку з питань оверсайта у відповідність до Закону № 3994-IX. Зокрема, триває розроблення проєкту змін до Положення про проведення виїзного та безвиїзного моніторингу об’єктів оверсайту платіжної інфраструктури, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 31 грудня 2022 № 257.

4.2. Оверсайт інфраструктури ринків капіталу

01 січня 2024 набули чинності зміни до Закону про Національний банк та Закону про ринки капіталу та організовані товарні ринки, згідно з якими Національний банк отримав повноваження здійснювати оверсайт суб'єктів інфраструктури ринків капіталу, який включає:

- моніторинг суб'єктів інфраструктури ринків капіталу;
- оцінювання суб'єктів інфраструктури ринків капіталу;
- надання рекомендацій щодо вдосконалення діяльності суб'єктів інфраструктури ринків капіталу.

З метою визначення методології та критеріїв для здійснення оцінювання на відповідність міжнародним стандартам оверсайта суб'єктів інфраструктури ринків капіталу постановою Правління Національного банку України від 05 квітня 2024 року № 38 затверджено Інструкцію з оцінювання на відповідність міжнародним стандартам оверсайту суб'єктів, які виконують функції центрального депозитарію цінних паперів, центрального контрагента, торгового репозиторію та системи розрахунків у цінних паперах в Україні, яка ґрунтується на документах, прийнятих Комітетом з платіжних систем та ринкової інфраструктури Банку міжнародних розрахунків та Технічним комітетом Міжнародної організації комісій з цінних паперів, а саме:

- принципах;
- структурі розкриття інформації та методології оцінювання¹⁸;
- керівництві щодо кіберстійкості для суб'єктів інфраструктури фінансового ринку¹⁹.

Інструкція № 38 визначає порядок застосування міжнародних стандартів оверсайта до суб'єктів інфраструктури ринків капіталу з урахуванням законодавства України, а також функцій та видів діяльності, що ними виконуються.

Крім того, Національний банк у 2024 році розпочав здійснювати щоквартальний моніторинг суб'єктів інфраструктури ринків капіталу з метою подальшого їх оцінювання на відповідність міжнародним стандартам оверсайта.

Відповідно до Положення № 157 моніторинг суб'єктів інфраструктури ринків капіталу здійснюється за такими параметрами:

- ефективність та результативність діяльності суб'єктів інфраструктури ринків капіталу;
- надійність та безперервність діяльності суб'єктів інфраструктури ринків капіталу.

Національний банк здійснює моніторинг ефективності та результативності діяльності суб'єктів інфраструктури ринків капіталу шляхом:

- оцінювання фінансових результатів діяльності та ефективності тарифної політики;
- зіставлення планових показників діяльності з фактичними результатами;
- аналізу звернень учасників офіційними засобами комунікації щодо роботи суб'єктів інфраструктури ринків капіталу.

Моніторинг надійності та безперервності діяльності суб'єктів інфраструктури ринків капіталу здійснюється Національним банком шляхом аналізу:

- інцидентів під час діяльності;
- порушення безперервності діяльності;
- понаднормової роботи суб'єктів інфраструктури ринків капіталу;
- порушень у діяльності пов'язаних суб'єктів інфраструктури фінансового ринку, що спричинили наслідки для суб'єкта інфраструктури ринків капіталу;
- порушень у діяльності суб'єкта інфраструктури ринків капіталу, що спричинили наслідки для пов'язаних суб'єктів інфраструктури фінансового ринку, його учасників та третіх осіб.

За результатами моніторингу, здійсненого Національним банком у 2024 році, встановлено, що суб'єкти інфраструктури ринків капіталу забезпечують комунікацію з учасниками, безперервність своєї діяльності, і в цілому виконують свої функції на належному рівні. Недоліки, що спричиняють суттєві ризики для суб'єктів інфраструктури ринків капіталу, їх

¹⁸ Disclosure framework and Assessment methodology, the Committee on Payments and Market Infrastructures of the Bank for International Settlements and the International Organization of Securities Commissions (CPMI-IOSCO), December 2012.

¹⁹ Guidance on cyber resilience for financial market infrastructures, the Committee on Payments and Market Infrastructures of the Bank for International Settlements and the International Organization of Securities Commissions (CPMI-IOSCO), June 2016.

учасників, інших суб'єктів інфраструктури ринків капіталу та фінансової системи в цілому, і потребують вжиття заходів щодо їх усунення у діяльності суб'єктів інфраструктури ринків капіталу у звітному періоді не виявлені.

Результати моніторингу Національний банк використовуватиме під час здійснення комплексного оцінювання суб'єктів інфраструктури ринків капіталу.